

ઇસ્લામકા હો શમ્બોક તો ચેહ તાજ
પ્રબા ગચ્છોર દિલસે તહોદ્રએ હુજ્જત દેખીએ.

—:૦:—

તહોદ્રએ હુજ્જત

અથવા

સફરે હજ.

૧૦૪૨૬

છપાવી પ્રગટ કરનાર,

“ઇન્સાફ” કાર્યાલય.

ઇસ્લામપુરા. પો. નાં. ૪.

જાણમદ એસ. મોહુભાઈ.

ગૃજગત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

ક્રમિક ૧૦૪૨૬

પુસ્તકના નામ તોરુદુ ગુજરાત

વિગ્ર ૭૬. ૬. ૬

ઓફીસ અને શો રૂમ. ૨૭, નાગદેવી સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

વેર હાઉસ:-દાડખાના, મહાગામ,

ટેલીફોન:-૩૨૭૭.

તારતુ સરનામું—OLD IRON.

ઘરલામકા હો શમ્બોક તો ચેહ તાજ દેખીએ
બા ગચ્છોર દિલસે તહોપ્રએ હુજમજ દેખીએ.

—:૦:—

તહોર એ હુજમજ

અથવા

સફરે હજ.

તાલીફ

મુનશી કૃતેહખાન અહેમદખાન

દીલકશ.

છપાવી પ્રગટ કરનાર,

“ઘન્સાપ્” કાર્યાલય.

ઘરલામપુરા. પો. નાં. ૪.

મુંબાઈ.

આ પુસ્તક ૨૩૭, બન્નરગેટ સોટ કોર્, મુંબઈ મધે
“નવરંગ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ” માં અરદેશર ખરશેદજી
દેશાઈએ છાપ્યું છે, અને મુનશી પ્રેસ ખાતે એકમદખાને
ઈસ્લામ ગ્રાફીસ, ઈસ્લામપુરા મુંબઈ નાં ૪ માંથ્રા
પ્રગટ કર્યું છે.

વડર !

વડર !

ઠસ્લામના પાંચમા અરકાન હજના

ખાસ મનન કરવા લાયક સીધાંતો

અને મુસાફરીની કેફીયતની

આ નાની પણ બોધલાયક

બુક ઠસ્લામના હજ પડવા

જનારા હાજરો માટે

ખાસ શેઠ આહમદ

શરીફ માલુમાઈ

તરફથી મફત

આપવામાં

આવે છે.

એફ. એ. મુનશી.

“ઈન્સાફ કાર્યાલય”

મુંબાઈ-૪.

શુક્રિયા.

—:૦:—

હજાર હજાર અહેસાન ! ઉસ પરવરદીગારે આલમકા કે
જીસને ઇનસાનકો ઇસ ફાની દુનિયામે પયદા કરકે ઇલમે
અકલકા તાજ પહેનાયા જીસકે સખખ તમામ જાનદારોંમે
ઇનસાન અશરકુલ મખલુકાત કહેલાયા, સુખહાન અલ્લા
ઉસ કાદીરે જીલજલાલને જખ હજદા હજાર આલમ પર
હમકો ફૈકીયત બખશી. અઘોર ઇસ્લામ જયસે એક
સઘે અઘોર બરહુક દીનપર કાયમ કરકે કલમ જયસી
નેઅમતકી હમારે લીએ નવાજશકી તેા અખ હમેલી
લાજીમ બલકે ફજ હુવા કે ઉસ મઅબુદે હકીકી કી દીલો-
જાનસે ઇતાઅત કરે અઘોર હુત્તલ ઇમકાન અપને ખીરા-
દરાંને ઇસ્લામકી ખીદમત કરે !

ખ્યારે નાજરીન ? એક દીન બઘેઠે બઘેઠે ઇસી ખાતને
મેરે દીલપર સીક્રા જમાયા અઘોર એકાએક ખીયાલ
આયા કે હિંદુસ્તાનસે હજારોં અહેલે ઇસલામ હર સાલ
અરબસ્તાન જયસે રેગસ્તાની મુલકમે મકકે (મેા) કી હજકે

લીએ જાતે હએ અઓર વોહ મુકામ ગએત સખત હોનેકી
 વજેહસે હાજી લોગોકો બહોતસી તકલીફોંકા સામના કરના
 પડતા હય ઉન તકલીફોંસે બચનેકે લીએ કોઇ લાએક ખીદ-
 મત કરના જુરૂર હય, બસ ઇસ ખીયાલકે આતેહી મએને
 ઇસ કીતાબકી કોશીશકી અઓર બહોતસે હાજીઓસે દરિયા-
 ફત કીયા અઓર અકસર કીતાબો કે જરીએ ચંદ હાલાત
 જુરૂરી જમાં કરકે યેહ કીતાબ તૈયારકી,

તમન્ના હય કે ઇન આંખોસે ગએ તુદલાહકો દેખું,
 ફીર ઉસકો દેખ કર ગએતે રસુલુદ્લાહકો દેખું.

દુઆગો.

મુનશી ફતેહખાન અહેમદખાન.

તોહફેએ હજજીજી.

ઉર્ફે

સફરે હજ.

ઇસ્લામકા પાંચવાં ફર્જ હજ હય, ઓર હજ પડનેકે લીએ હિંદુસ્તાનસે મકકે (મે) જના પડતા હય. હિંદુસ્તાનકે કોઇલી શહેરકે આઢમીકો હજ પડને જના હો તો વોહ પહેલે શહેર બંમ્બઈ આયે ઓર યહાંસે જાવે. કયું કે હર તરફકી દરિયાઈ મુસાફરીકી આગળોટેં યહાંસે રવાના હોતી હયેં. હજ જીલહજ કી નવ તારીખકો મકકે (મે) કઆબે તુલાહ મે હોતી હય ઈસી લીએ હિંદુસ્તાનસે રમજન, શબ્વાલ, યા જુલ્હાજમે જના ચાહીએ ?

શહેરે બંમ્બઈ.

હિંદુસ્તાનકે તમામ શહેરોંમે એક મશહુર શહેર બંમ્બઈ હય, ઓર દરિયાકે કિનારેપર આળાહ હોનેસે ઈસે

ખંદરબી કહેતે હયે. તમામ દરિયાઈ મુસાફરી કી આગ-
ખોટે યહાંસે રવાના હોતી હયે. યહાં હુકુમત ગવરમેન્ડી,
જખાન ઉર્દુ, અંગ્રેજી, ગુજરાતી, મરાઠી, વગેરા મુખતલીફ
હય ઇસ શહેર કી આખાદી દસ બારા લાખકે કરીખ હોગી.

સફરકા સામાન જો જરૂરી હય યહીંસે સાથ લેલો,
ચટની, અચાર ઘી હયાં કે સીવાય ઉમ્દા આગે નમીલેગા
મકકે કે લીએ ગરમીકા ઓર કરખલા કે લીએ સરદીકા
લીખાસ લેલો. ઇંગ્ર સફરમે ધોખી નહિ મીલતા રૂપેઆ જુર-
રતસે જયાદ હો તો મકકે કે બેપારીઓસે હુંડી કરેલો ?
સરકારી પરવાના રાહદારીકા લેલો ? જો અદાલતે પોલીશસે
મીલતા હય, (કરાફડ મારકીટકે સામને) આગખોટમે પાની
ઓર લકડી દો મરતખા હનેશાં મીલતી હય. ઇસ્કે સીવા
બી પાની અપને અપને સાથ રખલો. જીન્સ, ગીજા જો
જુરતકા હય ઉસકા મહેસુલ નહિ હય. પેટી, ગઠડી,
ખિસ્તર વગેરે પર અપના નામ ઓર પતા બરાબર લીખલો.
મજદુરોંકે મજદુરી પહેલે ચુકાદો ? અપને અસળાખ કે
સાથ રહો. આગખોટ પર સળસે પહેલે સ્વાર હોના ? ઓર
સળકે બાદખાં ઉતરના બંમ્બઈમે ડાકટરી તલાશ હોતી હય
તખીયતના દુરસ્ત હોતો તહમ્મુલ કરના ઓર દુસરી આગ-
ખોટમે જાના.

આગબોટકા બંમ્બઇસે રવાના હોના.

અદન.

બંમ્બઇસે રવાના હોનેકે બઆદ આઠ યા નવ રોજ કેા આગબોટ અદન કેા આતી હય થેહ શહેર દરિયાકે કિનારે પર આગાહ હય. દરિયાઈ મુસાફરી કી તમામ આગબોટે બંમ્બઇસે રવાના હોનેકે બઆદ યહાં આતી હયેં એર યહાંસે અપને અપને રાસ્તેા પર રવાના હોતી હયેં. યહાં હકુમત અંગ્રેજી જખાન અરખી ઉર્દુ યહાં કેાઈ જ્યારત ગાહ નહિ હય. યહાં કેા ખાશીંદે સીયાક્ષમ હયેં. ઉનકે સરકે બાલ લેડી કે જયસે હોતે હયેં, યહાં અંગ્રેજી છાવની હય.

બાબે ઈસ કંદરીયા.

અદનસે રવાના હોનેકે બઆદ અઠારા ઘંટેકેા આગબોટ યહાં આતી હય. યહાં પહાડપર એક મીનાર બના હુવા હય રાતકેા ઈસમે રોશની હોતી હય. યહાં કેાઈ જ્યારત ગાહ નહિ હય સીકંદર બાદશાહને અહાબેકે બનેકે લીચે યહાં પહાડ મે રાસ્તા બનવાયાથા બહોત તંગ મુકામ હય. પાનિમે પહાડકે બહેબહે ટુકડે પડે રહેતે હયેં. ઈસ લીચે આગબોટકેા આહેસ્તા આહેસ્તા ટકરાને કે ખોદસે લે બતે હયેં. યહાં હકુમત અંગ્રેજી હય. જખાન અરખી એર થોડીસી ઉર્દુ હય,

કામરાન.

બાબે ઈસકંદરીયાસે રવાના હોનેકે બઆદ ચોખીસ ઘંટે

કેા આગબોટ કામરાન મે આંતી હય. યહાં હુકુમત સુલતાને
રૂમ થી ફીલ હાલ અંગ્રેજી હય. ચેક એક જાઝીરા હય
યહાં કોઈ મશહુર જયારતગાહ નહિ હય.

યહાં આગબોટ લાંગર કરતી હય. કીસ્તી કે ઝરીએસે
મુસાફર ઉતરતે હયેં યહાં દસ રોજકા કરંટીના હોતા હય.
કરંટીનેકા મુકામ એક ટેકરીપે ળના હુવા હય. યહાંસે મુસા-
ફર ચોર ઉનકી હિફાજત કરનેવાલે કહી જા સકતે નહિ
યહાં એક અંગ્રેજી ડાકતર રહેતા હયેં યહાં હર તરાહકા
આરામ હય, એક શીકાળાના હય. લકડી પાની મુફત
મીલતા હય એક એક આદમીકે પાસસે દસ દસ રૂપે લેકે
જાને દેતે હયેં. ગરીબોકે પાસસે કસમકે સીવા કુચ્છ નહિ
લેતે. યહાં એક દુકાન હય જીસમે આટા, દાલ, અંડા,
મુરગી, વગેરા મીલતા હ. મગર દામ જ્યાદા પડતે હયેં.
યહાં કી આબોહુવા બહોત ઉમદા હય. યહાં ફજરકો શબનમ
(ઓસ) ગીરતી હય. જો તખીયઃ કેા તુકસાન કરતી હય.
આરામકે લીએ ચાર પાઈયાં લી મીલતી હયેં. દસ રોજકા
કીરાચા એક રૂપૈઆ લેતે હયેં; કરંટીનાસે પહેલે તમામ
કપડે ધુની દેનેકો લે લીએ જાતે હયેં ચોર એક કુરતા
પહેનને કો દીયા જાતા હય. શીર દસ રોજકે બઅદબી ધુની
દી જાતી હય. યહાં જખાન અરખી હય. દસ રોજકે બઅદ
આગબોટ રવાના હોતી હય.

જાહેર.

કામરાનસે રવાના હોનેકે બઅદ છે રોજકો આગબોટ જોદેહ કો આતી હય. યહાં હુકુમત સુલતાને રૂમ કી થી ફિલહાલ મકકે કે શરીફ કી હય જબાન ખાસ અરબી, જાહેર કે એક જાનીબ દરિયા ઓર એક જાનીબ ખુશ્કી હય. અકસર લોગ યહાંસે ઉમરાહકા અહેરામ બાંધતે હએ. શહેરકે બાહીર બીબી હુવાકી કબર દરિયાકે કીનારે પર હય. કબર સો દદમ લાંબી હય ઓર બીચમે ત્રીન ગુંબજ હએ હર એક ગુંબજ પર ફાતેહા પડહા જતા હય. ગુંબજ લકડીકે બને હુવે હએ.

અકસર મતુફ (તવાફ કરાનેવાલે) યહીંસે મીલ જાતે હએ, આગબોટસે અસબાબ ઉતારકે ચુંગી જાને પર લાતે હએ. સામાન ઉતારને વાલે હર મજદુરકો તેરા આને દેતે હએ. યેહ શહેર ખુશ હાલ હય. બાંમખઈકે મઆફીક બડે બડે મકાનાત હએ શહેર પનાહકો કીલ્લા હય. હિંદુકે સીવા યહાં સબ કોમે કારાબાર કરતી હએ. અંગ્રેજ પૈસે કે સીવા સુલતાની સીકકે યહાં ચલતે હએ. દોનું સીકકે અંગ્રેજ વ સુલતાની છોટ્ટે બડે ચલતે હએ. યહાં કહવા જાને શરીફ લોગોકેલી બહોતસે હએ. સુલતાની એલચીયોંકી કાઉન્સીલ યહાં હય, હર એક એલચી કે મકાનપર અપની હુકુમતકા નીશાન ઉડતા હય. શહેરકે કીનારેપર એક બડા શીફાખાના સુલતાની હય, જસકે

કરીબ એક મસજીદ ઓર અંદર નહેરેં હુએ. તીન ચાર રોજ યહાં મુકામ કરકે ચંદ કાફલે મીલકર યહાંસે રવાના હોતે હુએ. હર કાફલેકે હમરા પાંચ છે સ્વાર એક બાડી ગાર્ડ પએદલોકા હીક્ષાજતકે લીએ સાથ હો જતા હય, કાફલેમે આસરે ચાલીસ આઠગી હોતે હુએ. જુદેહુસે મકકે તક હર તીન કોસકે બઅદ સરકારી ચોકીએ હય. યહાં શગદુફ વ શબરી ભાડેસે મીલતી હુએ, શગદુફમે દો આઠમી લેટ સકતે હુએ, ઓર શબરીમે દો આઠમી બએઠ સકેં યા એક લેટ સકતા હય. ઇસકે નીચે દો બોરીયાં અસબાબકી રખકે ઉંટકી પીઠપર કસતે હુએ. ઓર અસબાબકે લીએ ઉંટ અલાહેદા હોતા હય. પાની ઉંટકે સાથ લે લેના ચાહીએ મશક. પીપ યા જસ્તકે સુરાહીયોંમે પાની ભર લેના જુરૂર હય. શગદુફ દસ રૂપેકો ઓર શબરી આઠ રૂપેકો મીલતે હુએ.

જુદાહ.

જુદાહ છોટાસા ગાંઠિ હય, યહાં ચંદ બગીચે ખબુરકે હુએ. યહાંકે બબરમે ચંદ દુકાને રોટી, ઘી, ગોશ્ત વીગે-રાકી હય. પાની વ લકડી મીલતી હય. યહાં ચંદ ઝુંપ-ડીયાં રહેનેકે લીએ હુએ, મગર ઇન ઝુંપડીયુંમે બ્રાહ્મનીઆ રેંગા કરતી હુએ મગર કીસીકો ઇજા નહિ કરતી જુદેહુસે નવ ઘંટે ચલનેકે બઆદ યહાં આતે હુએ ઓર યહાંસે રવાના હોનેકે બાદ એક ઘંટેકો અહમે નજર આતે હુએ,

યેહ દો મોનાર હયે' ઇનકે દરમ્યાન યેહ રાસ્તા જાતા હય યેહ નીશાની ઇસ અમરકી હય કે યહાંસે હઢેહરમ ચુર હોતી હય, ઓર યહીસે શીકાર વગેરાકા મારના કી-સીકો હલાક કરના હરામ હય, યહાંસે સાત મએલપર મક્કા (મો) હય, જબ મક્કા તીન માઇલ રહે જાતા હય તો તમામ કાફલે પેદલ હો જાને હયે. ઓર લખેક પુકારતે હુવે ચલતે હયે, અહેરામમે દો આદરે' હોતી હયે. બગેર સીહુઇ, એક તહેબનકે લીએ ઓર દુસરી બદનપર આઢ-નેકે લીએ.

મક્કા (મોઓઝમમા.)

જીહેહસે રવાના હોનેકે બાદ સોલા ઘંટેકો' કાફલા મકકે (મો)મે આતા હય. યહાં હુકુમત સુલતાને રૂમકી થી ફીલકાલ શરીફે મકકા કી હયે જબાન ખાસ અરબી, આબાદી સાઠ હજારસે જ્યાદા હય. યેહ પહાડુસે ઘેરા હુવા શહેર હય. હસબેજીલ જ્યારતગાહે હયે.

જ્યારતગાહોંકે નામ.

૧ બએતુલ્લા શરીફ,	૧૪ હજરે મુત્તકલ્લીમ.
૨ મસજીદે હરમ,	૧૫ હજે મુત્તકા.
૩ આહે જમજમ,	૧૬ મસજીદે આયશા.
૪ તાઇફ,	૧૭ સફા વ મરવા.
૫ હતીમ,	૧૮ જબલ.
૬ કબ્ર હજરતે ઇસ્માઇલ,	૧૯ તુરૂલ મીના.

- ૭ મુતાફ,
૮ હજરે અસવદ,
૯ મુકામે ઇબ્રાહીમ,
૧૦ ચહાર મુસલ્લેહ,
૧૧ જન્નતુલ્લ મઓલ્લા,
૧૨ ચહેલ અબવાબેહરમ,
૧૩ જબલ અબુકએસ.
- ૨૦ મસજીદે હનીફ.
૨૧ ગારે મુરસીલાત.
૨૨ મસજીદે અલકએસ.
૨૩ અરફાત.
૨૪ મુજ દલફા.
૨૫ મુંબ્યા.

જન્તુલ મઓલ્લાકે મજરાત.

- ૧ હજરત આમેના ૭ હજરત અબદુલ રહેમાન
ઇબને અબુબકર
૨ હજરત ખુદેહજતુલ્લ કુબરા, ૮ હજરત મુલ્લા અલીકા-
રી (શાગીદ ઇમામ આજમ.
૩ હજરત અબુતાલીબ, ૯ ખાનકા મહેમુદ ઇબને
ઇબ્રાહીમ અધમ.
૪ જાએ વિલાદત રસુલે ખુદા(સં)૧૦ મીજાએ રહેમત.
૫ હજરત અલી, ૧૧ સંગે સુરખ (જન્તકા.)
૬ હજરત અબુબકર.

મકકે (મો) કી કએશીયત.

યહાં મતુફકે જરીએસે રહેનેકે લીએ મકાનાત રીલ
જાતે હએ, ઉમરાકા અહેરામ યહાં ખોલતે હએ, યહાં
ડાકખાના, (ટપાલ) તારખરકી જીસકા સીલસીલા

અદનમે તાર અંગ્રેજીસે લગા હુવા હય. હિંદુસ્તાનકે
 ખડે ખડે રઈસો વગેરાકી તરફસે હાજીયોકે લીએ
 સરાયે' મુફત મીલતી હએ. યહાં ગલ્લા (અનાજ
 નહિ પેદા હોતા કુરખાનીકા હુકામ શહેરસે દો કોસકે
 ફાસલેપર હય યહાં નહેર જીએદા હય. મુસલમાનકે
 સીવાય ઓર કોઈ કોમ યહાં નહિ આ સકતી શરીફ મકકેકા
 વાલીપર હાવી હય, જો કે સૈયદ હસનીસે હોતા હય. ક'ઈ
 મામલાતમે શરીફ ઓર વાલીકે અલાવા શહેરકે કાજ ઓર
 ઉલમાં લોગભી શરીફ હોતે હએ, યહાંકે મકાનાત પુખ્તા
 પાંચ પાંચ મજલેકે ઉંચે, છત લકડીકી, સહેન નદારદ,
 અકસર ખાબરેન સાએદર ખની હુઈ ગલ્લા મદીનેસે ઓર
 મેવા જાત તાઇફસે યા વાદીએફાતમાંસે આતે હએ. તાઇફ
 મકકેમે અયસા હય જઈસા હિંદમે શમલા, યહાંકી આખો-
 હવા ઉમ્દા, સર સખ્ખ સાદાખ, હજરત અખદુલા ઇખને
 અખખાશકા મબર યહીં હય. હર. સાલ ફાતેહા ઓર કુર-
 આનખાની હોતી હય. યહીં હજરત ઇબ્રાહીમને કઅખા
 ખનાયાથા હજરત ઈસ્માઈલને ગારા ખનાકર દીયાથા. કઅખાકે
 પાસહી વોહ ગાર (ખડા) મઓજુદ હય, ઈસ ગારમે એક
 સંગે સુરખ જન્નતકા રખખા હુવા હય, મકકેકે શામી
 ખાબરમે લોંડે શુલામ ખીકતે હએ.

મકકે (મો) કે મુતખરરૂક મજરાતકા અહેવાલ.

મસજીદે હરમ.

યેહ મકકેમે બડી આલીશાન મસજીદ હય, ઇસકે ચહારોં તરફ ચાર દાલાન પાંચ પાંચ દરવાજેકે બને હુવે હયેં. તમામ ઈમારત પથ્થરકી બની હુઈ હય. સુતુન (થંબ) સંગી બહોત લંબે હયેં. હર દાલાનપર છોટે છોટે ગુંબજ બને હુવે હયેં. મસજીદકા અંદરકા સહેન બહોત કુશાદા હય.

બએતુલ્લા શરીફ ચાને કઅબા.

મસજીદે હરમકે બીચ સહેનમે બએતુલ્લા શરીફ હય. યેહ તામીર મુકદ્દસલી પથ્થરકી બની હુઈ હય, ચોર બહોદ બુલંદ બશીકલે મુસ્તીલ (ગોલ) હય. ઇસકી કુરસી કદે આદમ આદમીકે કદ બરાબર હય. બએતુલ્લાકે ચહારૂ ગોશે (ખોને)કો રૂકુન કહેતે હયેં.

ચહારોં અરકાનકા નામ અલગ અલગ હય, (૧) ગોશે મગરીબ ચો બુનુબકો રૂકને ચમાની કહેતે હયેં; (૨) ગોશએ મશરીફ વ સીમાલકો રૂકને શામી કહેતે હયેં. (૩) ગોશે મગરીબ વ સીમાલકો રૂકને ઇરાકી કહેતે હયેં. (૪) ગોશએ મશરીફવ બુનુબકો રૂકને હજરે અસવદ કહેતે હયેં. બએતુલ્લામે સો આદમી દાખીલ હોવે ઇતની જગા હય, બએતુલ્લાકી છતકી તરફ દેખના તાજમન મના હય. મશરીફકી જનીબ એક એક દરવાજા હય ઉસકે કીવાંડોપર

સોનેકે પતરે ચડે હુવે હુએ. ચોર ઉસપર એક પરદા (કારચોખી જીસમે કલમા ચોર ચંદ આયેતે લીખી હુઈ) પડા હય. સુતુન સંદલી બહોત દંખેજ (જાડે) હુએ. મશરીફ વ સીમાલકે ગોશેફી તરફ સીડીએ બની હુઈ હુએ. જીસ પરસે બએતુલ્લાકે અંદર આદમી જા સકતા હય, વોહ મુકામ હુવા કબુલ હોંનેકા હય, ચહારોં તરફ સીયા રેશમકા પરદા પડા હુવા હય જીસપર કલમા ચોર આયતે કુરઆની બની હુઈ હુએ. ચોર બાલીસ ભર ચોડા કલાબતુ લગા હુવા હોતા હય, ચેહ ગીલાફ હર સાલ મીસરસે બડે તજુક વ અહેતેમામ સે આતા હય, ચોર પુરાના ખાદીમ લોગોંકે તકસીમ કીયા જાતા હય, ઉસે હાજી લોગ દુકડે દુકડે કર ખરીદ લાતે હુએ. બએતુલ્લામે મુતાફ તક ફર્શ (સહેન) સંગે મરમરકા હય, કઆબે શરીફકા પરનાલા [જીસકો મીજાબે રહેમત કહેતે હુએ] ઉસકે નીચે હજરત ઇસ્માઈલ [એ] કામજાર હય. ખાનએ કઆબામે એક રોજ મરદ દાખીલ હોતે હુએ, ચોર દુસરે રોજ અવરતે દાખીલ હોતી હુએ. કઆબા શરીફ સાલ ભરમે ચાર મરતબા ખુલતા હય. [૧] હજકે ઐયામમે. ૨] મહોરમમે. (૩) રખીઉલ અવ્વલ. (૪) રજજખ.. ઇસકે અલવા ખાદીમ લોગોંકે કુચ્છ નજરાના દીયા જાય તો વોહ ખોલ દેતે હુએ.

હતીમ.

હજરત ઇસ્માઈલ (અ.) કે મજારકે પાસ એક દીવાર સંગેમરમર કી કુદુશનુમા હય. ઉસકો હતીમ કહેતે હુએ.

ઉસકી બુલંદી દેડ ગજકી હય ઓર બ મુકાબીલ દીવાર
શીમાલી કચ્છા વાકે હય. ઇસકે મુંડેપર આયતે કુરખાની
કુન્દા હય (ખુદી હુઇ) કચ્છાકી દીવાર ઓર હતીમકે
દરમ્યાન રાસ્તા હય યેહ મુકાબલી નવાફીઝ (નીફલ પડનેકી
જગા) ઓર ઈજબત દુવાકા હય (દુવા કબુલ હોનેકી.) -

મુતાફ.

બએતુલ્લા કે ચહારે તરફ પંદરા બીસ ગજકી ચવ-
ઠાઈમે સંગેમરમરકા સહેન બીલકુલ ગોલ બના દુવા હય
ઈસ પર ચલકર તવાફ કરતે હએ ઇસીકે લીએ ઉસકો
મુતાફ કહેતે હએ. મુતાફકે બાહર ચહારે તરફ બડે બડે
સુતુન હએ. ઓર ઉસ સુતુનમે જંજીરે લટકતી હએ.
જીનકે સાથ બીલ્લોરી હાંડીયાં લટકાઈ જતી હયે ઉનમે
જેતુનકા તેલ જલતા હય.

સંગે અસવદ.

બએતુલ્લા કે મશરીફ વજુતુબકે ગોશેમે એક સવા
ગજકી બુલંદી પર એક ચાંદીકે હલકેમે એક સીયા પથ્થર
નસબ હય (લગાયા) ઉશીકો હજરે અસવદ કહેતે હએ.
ઉસકો ખોસા દેતે હએ. ઓર જબ હુઝુમ જ્યાદા હોતા
હય તો હથકે ઇશારેસે ખોસા દેતે હએ હજરે અસવદ
અવ્વલ હજરત આદમકે વાસ્તે જન્નતસે લાયા ગયાથા
ઓર બાદ મે હજરત ઇબ્રાહીમ (અ) ને યહાં નસબ કીયાથા,

મુકામે ઇબ્રાહીમ.

મુતાફ એર કચ્છા શરીફ કે દરવાજે કે બીચમે કીસી કદર જાનીએ મશરીફ કે મુકાબીલ એક કુખ્યાહ કવાન [ગુ'બજ] સંગેમરમરકા જાલીદાર હયા ઉસમે વેહ પથર હય જસપર ખડે હોકર હજરત ઇબ્રાહીમ ને કચ્છા તા-મીર કીયાથા. એર ચેહ પથર જયસા ચાહીયે વએસા ખુદાકી કુદરતસે ઉંચા નીચા હોતાથા. ઉસ પથર પર હજરત ઇબ્રાહીમ (અ.) કે નકશે કદમલાં બને હુવે હએં. ઇસીકે મુકામે ઇબ્રાહીમ કહેતે હએં. મગર ઇસપર ગીલાફ પડા હુવા રહેતા હય જસપર આયતે કુરઆની લીખી હુઈ હોતી હએં કચ્છેકી સીડીલી યહિં રખી હુઈ રહેતી હય.

ચહારેં મુસલ્લે.

મુકામે ઇબ્રાહીમ કે સામને પટી હુઈ જગા કચ્છે કે જાનીબ મશરીફ મુસલ્લે શાફી હય, એર જાનીબ શીમાલ હતીમ કે કરીબ મુસલ્લે ઇમામ હનીફા, એર જાનીબ મગ-રીબ મુસલ્લા ઇમામ માલીક હય, એર જાનીબ જુનુબ મુસલ્લા ઇમામ હંબલી હય. મુખુહકી નમાજ સબસે પહેલે શાફી મુસલ્લેપર શાફી તરીકેસે હોતી હય. (વહાં ચેહ કાયદા હય પહેલે જસ મુસલ્લેપે નમાઝ હોતી હો ચહારેં તરીકેકે લોગ નમાજ પડતે હએં.)

બાદનાં સુબેક મુસલ્લે માલકીપર, શીર મુસલ્લે હંબલી, એર બાદ આખીરમે મુસલ્લે હનફીપર હોતી હય. અલાવા

મુખડોકે ચહારોં નમાજે અવલન મુસલ્લાએ ઇમામ આજ્ઞા મપર હોતી હયે. બાદળાં દુસરે મુસલ્લાપર હોતી હય. જસકો જસ વકત જસ મુસલ્લાપર જમાત મીલ જાય વોહ વહીં પડ લેતા હય. અપને ખાસ તરીકેકી નમાજકા ઇંતીબર નહિ કરતા.

હરમ.

હરમકે ચાલીસ દરવાજે ચોર એક હજાર ત્રીસો બાવન કંચુરે હયે. મીન જુમલા ઇંનકે હસ બેજલ હય. (૧) બાબુસ સલામ, (૨) બાબુલ નખી, (૩) બાબુલ ઉલાહ, (૪) બાબુલ અખાસ. (૫) બાબુલ નીસાં, (૬) બાબુલ શીફા, (૭) બાબુલ જહાદ, (૮) બાબે ઇબ્રાહીમ, (૯) બાબુ જયાદ, (૧૦) બાબુલ કતખ્ખા, (૧૧) બાબુલ વીદા.-હર દરવાજેપર એક દરખાન ચોર એક નાલેન ખરદાર હાજર રહેતે હયે. સબ લોગ જુતીયાં દરવાજે પરહી ઉતાર દેતે હયે. હરમમે સાત મીનાર બહોત બુલંદ હયે ઉનપર અલ્ફજકી ચાંદરાતકો આજાંને હોતી હયે ચોર તમામ હરમમે ઉસ રોજ બહોત રોશની હોતી હય.

જન્નતુલ મોઅલ્લા.

એ મકકેકા કદીમી કબ્રસ્તાન હય, જુસ્મે સહાબયે કીરામ આરામ ફરમાતે હયે. ખીરુન શહેર જાનીબ ગોશી શીમાલ ચોર મશરક મીનાકે રાસ્તેમે વાકે હય. ઇસ કબ્રસ્તા-

નમે જો મળરાત ખુજરોંગાંને દીનકે હયેં ઉનકા જી મકકેકે ખાનયે કેરીયતમે દરજ હય. સાહેબ શાહ અબદુલ અજી સાહબલી મત પુન હયેં.

જખલ અબુકએશ.

મકકેસે મશરીક વળુનુખકી તરફ ચેહ પહાડ હય. યહાં વોહ મસજીદ હય જહાં સળસે પહેલે હજરત ખી લાલ ને અબ્રાંનદીથી ઇસકે કરીખહિ વોહ મુકામ હય જહાંસે હજરત રસુલે ખુદાને મઓજીજ શકુલ કમર દી-ખાયાથા. ઇસી કોહકે દામનમે મહોલ્લા ખની હાશમ હય જહાં હજરત અલી (ક) કી વીલાદત સઆદત હુઈથી. ઝોર ઉસકે કરીખ મઓલીદ હજરત રસુલે ખુદા હય. ચેહ મુકામ એક કુલેહ કુખાનકે અંદર હય. ફર્સ પુરૂશસે આરાસ્તા હય. ઇસ કુખેહસે થોડી દુર આગે મકાન હજરત ખુદેજતુલ કુખરાકા હય. વહી રસુલે ખુદાકે જાએ વુઝુ વનમાજ વ મહે-રાખે નખવી હય. વહી આપકી ચક્કીલી નસખ હય. હર મુકામપર નવાફીલ વ દુઆ પઠના જુરૂર હય. કોહકી દામ-નમે કુચએ જર ગીરાંહ હય. વહાં ફારે અબુખકર વાકે હય. ઇસ જગા દો પથ્થર રખે હયેં. એક વોહ જીસને રસુલે ખુદાસે કલામ કીયાથા, ઝોર શહાદત રીસાલત કીથી. વોહ હજરે મુતઝ્ઝલીમ કહેલાતા હય. ઝોર દુસરા પથ્થર હજરે મુત્તકા હય. જીસ પર કોની ટેક કર રસુલે ખુદા ઉઠતેથે ઉસપરની શાનલી ખના હુવા હય.

મસજીદે આયશા.

મકકેસે મદીનેકી તરફ જાતે હુવે તીન કોસકે કાસલેપર ચેહ મસજીદે આયશાં હય. વહીં ઉમરેકા અહેરામ બાંધતે હયેં. ચોર જીમલે અરકાને ઉમરા વહીંસે શુર હોતે હયેં. વહાં એક તાલાબ હય ચોર એક મસજીદ હય તાલાબમે વુજીકરકે મસજીદમે અહેરામ બાંધકે નમાજ પડતે હયેં. ચોર ફીર લખ્ખેક પુકારતે હયેં. ચોર ઉસી હાલતમેકઅબે શરીફકી તરફ રવાના હોતે હયેં. ચોર તવાફ બચ્ચેતુલ્લા કરતે હયેં. ઉમરેહકા સવાબ આધી હજકે બરાબર હય.

સફા વ મરવા.

તવાફ બચ્ચેતુલ્લાકે બાદ સર્થ સફા વ મરવા કરતે હયેં. ચેહ હો પહાડીયાં હય. ચખુતરેકે મીસાલ ચોર ઉનકે દરમ્યાન એક માઇલકા ફાસલા હય. ઉનકે બીચમે એક બડા બાબર હય. યહાં ચાલીસ ચાલીસ કદગકે કાસલેપર હો પથ્થર નસબ હયેં ઇન હોને પથ્થરોકો અલમે નવ ખીજ-રેન કહેતે હયેં. ઇનહી કે દરમ્યાન હોડતે હયેં. ઉસીકો શરેહ સફા વ મરવા કહેતે હયેં. હોડનેકે અલાવા હુઆચે માસુરાલી પડતે હયેં.

ચાહે જમ જમ.

શાફી મુશલ્લેકે નજદીક ચાહે જમ જમ હય. ઈસ કાપાની કીસી કદર માઈલ ચોર શોરીયત (ખારાસ) અગર

પહેલા ડોલ ચલસ સુળાહુ જો નીકાલા જાય વોહ બહોતહી શીરીન વ સદ્ હોતા હય ચાહે જમ જમ વોહ કુવા હય જો પહેલે ચરમાથા ઓર ચરમાલી ઇસ તરાંહુ પચોદા હુવા. હજરત ઈબ્રાહીમ ને હજરત ઇસ્માઈલકો યહાં લાકે લીટા દીયાથા ઓર કીસી જુરતકો ચંદ કદમ ગએથે. હજરત ઇસ્માઈલકો પ્યાસ માલુમ હુઈ તો આપ રોને ઓર બચોંકી તરાંહુ એડીયાં જમીનપર મારને લગે. જુસ્સે જમીનકી મીટ્ટી હર જાનેએ પાની નીકલ આયા. હજરત ઈબ્રાહીમ વાપેસ આયે તો દેખાકે પાની નીકલકર બહા જતા હય. આપને કહા જમ જમ (ઠેર ઠેર) ઓર આપને ઉસકી મુડેર બાંધી (પાલ) કે પાની બહે ન જાય ઓર જમાં રહે. ઉસી વકતસે જમ જમ મશહુર હુવા ઓર ઉસકી ઘેઘઈ કુવે તક હો ગઈ.

જબલ નુરલ મીના.

યેહ એક મીનારા હય જો મકકેસે તીન કોસ બાયે. જાનીબ મદીનેકે રાસ્તેમે હય. વહાં હજરત રસુલે ખુદ (સ) કા સદર (સીના મુબારીક શક્ક કરકે મનોવર કીયાથા ઉસીકે કરીબ જબલ ગારે ગુર હય. અરકાને હજમે આઠ યા સાત તારીખકો અરફત જાના લાજમ હય.

મીના.

મીના મકકેસે તીન કોસ હય યહાં જાનેકો ઉંટ ડીરા-એસે કરના પડતા હય ચાર રૂપે કીશયા લેતે હએ. યહાં

મસજીદે હનીફ હય જીસમે સીતેર નખીયોને નમાજ પડી હય. હજ ઓર અરફાતકે બાદ હાજી લોગ યહાં આકે તીન રોજ મુકામ કરતે હયોં. ઇસી મુકામપર નમાજે મુર સીલાત નાજલ હુઈથી પહાડકે નીચે વોહ મુકામે મસજીદ અલકેશ હય જહાં હજરત ઇબ્રાહીમ હજરત ઇસ્માઈલકે ખુદાકે હુકમસે જુબેહ કરનેમે લે આએથે.

અરફાત.

મસજીદે અલકેશસે અરફાત છે કોસ હય. યેહ એક બહોત બડા મેદાન હય જહાં હજરહા તંબુ લગતે હયોં. યહાં અરફેકે રોજ તમામ દીન લખ્ખેકે પુકારતે હયોં. ઓર દુઆઓં પડતે હયોં. ઓર આહોજરી વ તોળા અસ્ત ગફાર કરતે હયોં. જબલ અરફાતકે દામનમે યેહ મેદાન હય જહાં કાઝી ઉંટપર સ્વાર હોકર કીસી કદર ખુલ્લીપર ચડકે ખુતબા પડતા હય, શામ જબ હોતી હય તો તોપેં ઓર આંતશ બાજી છુટતી હય.

મુજદલફા.

અરકાને અરફાત અદા કરકે તોપેં વગેરા છુટનેકે બાદ મુજદલફાકો રવાના હોતે હયોં. મુજદલફામે એક સરા હય અલસ સુબહે છોટી છોટી સાત કંકરીયાં લેકર મીનામે આતે હયોં. યહાં છોટે છોટે તીન મીનાર બને હયોં તીસરા મીનાર બાબરકે કીનારેપર હય. યહાં હજરત ઇબ્રાહીમને શએતા.

નકો કંકરીયાં મારીથી જખકે વોહ બહેકાનેકે લીએ આયાથા
કે હજરત ઇસ્માઇલકો જુબેહ ન કરો. યહાં તીન રોજ રહેતે
હએ, એર તીનુંદીન જુમરાત કરતે હએ. શીર કઅએ
શરીફમે આતે હએ એર તવાપુલ જયારાત એર સમ્પ સફા
વ મરવા કરકે અરકાને હજસે ફારેગ હોતે હએ.

અરકાને હજ.

ઇસ્લામકા પાંચવા ફર્જ હજ હય. જો ઇસકો ન માને
વોહ કાફીર હય. હજ ઉસ મુસલમાનપે ફર્જ હય, જો
અકકલમંદ હો, ખાલેગ હો, આબદ તન્દુરસ્ત હો, મગદુર
વાલા હો, યાને આતે જાતે અહેલો અયાલકે ખરચકે સીવા
ઉસકે પાસ ખરચ એર સ્વારી મયસ્સર હો. એર રાસ્તેમે
આરામ હો. અવરત પર ઉસ વકત ફર્જ હય કે ઉસકે સાથ
ખાવીંદ હો, યા કોઇ મેહરમ યાને જીસકે સાથ નીકાહ હરામ
હય વોહ સાથ હોના ચાહિયે, હજ તમામ ઉર્મમે એક ખાર
ફર્જ હય મગદુર હોકર સુસ્તી કરના સખત ગુનાહ હય.

હજ કે ફર્જ.

હજમે તીન ચીજે ફર્જ હય. (૧) અહેરામ, (૨) વકુફે
અરફા યાને અરફેકે દીન અરફાતમે એક સાયત ઠચેરના,

(૩) તવાપુજ જ્યારત એ તીનમેસે એકલી તક હો તો હજ નહિ હોતી.

હજકે વાળખા.

મુજદલકામે ઠએરના, સફા મરવેકે દરમ્યાન દોડનાં, ઓર કંકરીયાં મારના, ઓર તવાફે રૂખસ્ત કરના, સર મુંડાના યા બાલ કતરવાના, ઓર મીકાતસે અહેરામ બાંધના, ઓર અરફાતમે શુરૂમે આફતાબ તક ઠએરના, ઓર તવાફ હજરે અસવદસે શુરૂ કરના, તવાફ દહેની તરફસે કરના ઉજર નહોતો. પએદલ તવાફ કરના, ઓર તવાફમે બાતકારત હોના, ઓર સફામરવેકી દોડ સફાસે શુરૂ કરના, ઓર ઇસ દોડમે પેદલ રહેના, ઓર ફીરાન તમતા કરનેવાલેકો એક બકરા જુબેહ કરના, ઓર સાતબાર તવાફ કરકે દો રકાત નમાજ પડના, ઓર કંકરીયા મારના, ઓર જુબેહમે તરતીબ કરના યાને કુરબાનીકે દીન અવ્વલ કંકરીયા મારે ફીર સર મુડવાય બાદ જુબેકે ઓર તવાફુજ જ્યારત કુરબાનીકે દીનોમે કરના, ઓર બએતુદલાકા તવાફ હતીમકે સાથ કરના. ઓર કાયદા વાળખ પહેચાનનેકા યેહ હય કે જસકે તરફ કરનેસે જબાહ કરના લાજીમ હો વોહ વાળખ હય. ચુનાચે ઉસકી હકીકત આગે આયેગી.

ફરજ વાળખ કે સીવા જો કામ હય સો મુન્નત હય. આ અદલ જયસે ખરચમે કશાયશ કરના, ઓર તહારત

પાકીસે રહેના, ઓર માળાપ બેઠે ઓર જામીનસે ઇજ્જત સફરકી લેના, ઓર મસજીદમે દો રઅકાત પડકે દોસ્તોસે રખસત હોના, ઉનસે કુસુર મઆફ કરવાના, અપને હુકમે દુઆ માંગના, જુમેરાતકે દીન સફર કરના, ચલનેકે વકત કુચ ખચેરાત કરના ?

અહેરામ ખાંધનેકે ઐયામ.

હજકે ઐયામ શબ્વાલ ઓર જુલકાદ, ઓર અશરે જુલહજ હએ. ઇન દીનોસે પહેલે અહેરામ ખાંધના મકરૂહ હય. ઓર ઉમરાહ કરના સુન્નતે મૌકેદા હય. ઉમરાહ ચેહ કે અહેરામસે તવાફ ઓર સઈ અદા કરે ઓર તમામ સાલ દુરસ્ત હય. મગર અરફેસે તેરમી તારીખ તક મકરૂહ હય. અહેરામકે મુકામ પાંચ હએ. યાને વોહ મકામ જહાંસે બજેર અહેરામકે જાના દુરસ્ત નહિ.

મદીને વાલુકા મીકાતે જુલ હલીફ હય, ઓર ધ્રાક વાલોકા જાતે ઇરક ? શામ વાલોકા હજફા ! ઓર નજદ વાલોકાં કરન ! ઓર યમન વાલોકા યલ મલમ ! હિંદુ સ્તાન કે લોગલી યલ મલમસે અહેરામ ખાંધતે હએ.

ઇન મુકામાતસે અહેરામકી તાખીર કરના હરામ હય લેકીન તકદીમ દુરસ્ત હય. ઓર મકકે વાલે હજકા અહેરામ હરમસે કરે ઓર ઉમરાહકા અહેરામ તન ઇમસે કરે.

એહેરામ બાંધનેકા તરીકા.

એહેરામકા તરીકા યેહુ હય કે વુઝુકરે ઓર ગુર લ કરે તો મુસ્તહબ હય. સર મુંડાના, મુછે કતરવાના, નાખુંન કટવાના, પાકી લેના, ઓર સરપર બાલ હો તો કંગી કરના, નયા તેલ ડાલના, બાદ નયા તહેબન બાંધના ઓર ચાદર ઓડના, અગર તહેબના ઓર ચાદર પુરાની હો તો ઘો ડાલના, ફીર બદનમે ખુશબો લગાના જો મીલ સકે તો ઓર દો રકઅત નમાજ પડના, ફીર તવાફ હજકા કરને-વાલા થું કહે. “અલ્લા હુમ્મા ઇન્ની ઉરીદુલ હજ્જ ફયસ સિરહોલી વ તકબ્બલ હો મિન્ની.”

ફીર હજકી નૈયતપર ઇસ તરાંડ લખેક કહે, “લખેકા અલ્લા હુમા લખેકા, લખેકા લા શરિકલકા બખેકા અનલ હમ્દ, વ નઆમતા લકા વલ મુલક લાશરિકલકા.” યાને-મએ હાજર હું અય ખુદા-વીંદ મએ હાજર હું. તેરી હુજુરમે કોઈ તેરા શરિક નહિ હય. હાજર હું મુકરર સબ તારીફ ઓર ન્યામતે તેરીહી હએ ઓર બાદશાહી તેરીહી હએ કોઈ તેરા શરિક નહિ.

ઇસ લખેકસે કોઈ લફ્જ કમ કરના નહિ ઇસે જ્યાદા કુચ્છ કહે તો દુરસ્ત હય જળ નૈયત કરકે લખેક કહા તો હુરમકે અંદર ઢાંખીલ હુવા આદમીકા અવરતસે સહોબત

કરનેસે બચના ઓર અવરતકે સાથ સહોબતકી બાતચીતસેલી બચના લાજીમ હય. ઓર રફીકોસે લડના, ખુશકીમે શીકાર કરના, યા ઉસકી તરફ ઇશારા કરના, યા કીસીકો શીકાર બતલાના ગુનાહ હય, લેકીન દરિયાકા શીકાર દુસ્ત હય. ઓર ન ખુશબો લગાવે ન નાખુન કાટે, ન મુહકો વ સરકો છુપાવે, ન દાડી ઓર સરકો બતમીસે ધોવે, ઓર તમામ બદનકે બાલ ન કતરે, મુંછે ઉખાડે, ઓર કુરતા વ પાયજામા, ઓર કબા પધડી, મોજે ઓર રંગી ખુશબોદાર કપડેકો ન પહેને, લેકીન હુમામ કરના ઓર ઘર ઓર ઇમારતકે સાયેમે બેઠના દુસ્ત હય. અહુરામ બાંધનેવાલા હુમેશાં લગ્નમેક કહેતા રહે.

મકકે (મી) પહોંચનેકે ખ્યાનમે.

જળ મકકેમે દાખીલ હો તો અવ્વલ મસજીદુલ હરમમે જાવે. દીનકો બાખુસ સલામકો કમાલ આજીજી કરતા લગ્નમેક પુકારતા રહે. ઓર સુન્નત હયકે ગુસલ કર લેવે, ઓર જળ બચોતુલ્લાપર નજર પડે તો ત્રીન બાર અલ્લા હો અકબર કહે ઓર કલમએ તોહીદ પડે. અલ્લાહો અકબર કહે ઓર કલમાં પડે. ઓર ફીર સીધા હજરે અસવદકી તરફ જાવે ઓર અલ્લાહો અકબર કહે ઓર કલમા પડે. ઓર નમાજકી તરેહુ ફરજ દેન કરે. યાને દોતુ હાથ ઉઠાવે ઓર હજરે અસવદકો હથેલીસે મલે યા ચુમે ઇસ તરાંહસે કે કીસીકો તકલીફ નહિ. હા ઓર નહિ તો

કીસી ચીજકે જરીયેસે ચુમે, ઓર અગર આદમીઓંકા હુજુમ જ્યાંદા હોતો હજરે અસવદકે સામને ખડા રહેકર અદલાહો અકબર કહે ઓર કલમા પડે. ઓર હમ્દ કહે ઓર હુરૂદ પડે. ફીર તવા પુલ કુદમ શુર કરે કીયુ કે સુસાફરકો સુન્નત હય. ઇસી તરેહ હજરે અસવદસે અપની દહેની તરફકો બચેતુદલાકા દરવાજા હય વહાંસે તવાફ શુર કરે ઇસ તોરસે કે અપની ચાદરકો દહેની બગલકે નીચેસે નીકાલકર બાંધે મુઠેપર ડાલકે બચેતુદલાકા મચે હતીમ કે તવાફ સાતબાર કરે. ઓર અવ્વલ ત્રીન તવાફમે દોડે અકડે દોનુ મુઠે હલાવે. જયસે લડનેવાલે જંગમે ચલતે હુએ. ઓર જળ તવાફમે હજરે અસવદકે પાસ આવે તો ઇસી તરાહ કરે યાંને ઇસકો હાથ લગાવે યા ચુમે ઓર તવાફમે રૂકને યમાનીકો છુના મસ્તહજ હય ઓર તવાફ ખતમ કરે હજરે અસવદકો ચુમકર યા છુકર ફીર દુગાના તવાફકા મુકામે ઇબ્રાહીમકે પાસ કરે ઓર હરમમે આદા કરે કે યેહ નમાજ સાત તવાફકે બાદ વાજીબ હય. ફીર નમાજકે બાદ હજરે અસવદકો ચુમે ફીર મસજીદસે બાહિર ઓર સફાપર ચડે. ઓર બચેતુદલાકે સામને હોકર અદલા હો અકબર કહે ઓર કલમા પડે ઓર હુરૂદ પડે ઓર જો ફીલ ચાહે વોહ દુઆ કરે ઓર રશીએ દેન કરે ફીર મરવાકો ચલે સહમે દો સળજ મીનારો કે દરમ્યાન દોઢે જળ મરવાપર ચડે જો સફાપર કર ચુકાસો ચહાંબી કરે. ઇસ્સી

તરાં સાત બાર કેરે સફાસે શુરૂ કરે ઓર મરવાયે ખતમ કરે, બાદ ઉસકે મસજીદુલ હરમમે જાકે હો રકઅત નમાજ પડે. ફીર મકકમે જાકર રહે અહિરામ બાંધે ઓર નફલે તવાફ કીયા કરે જીતના જી આહે મુસાફીરકે હકમે નફલે નમાજસે બચેતુલ્લાકા તવાફ કરના અફજલ હુય.

જીલહજકી સાતવી તારીખકોં ઈમામ ખુતબા પડે, ઓર મીનીકા જાના ઓર અરફાતકી નમાજ ઓર વહાંકા ઠંચેરના લોગોંકો તાલીમ કરના ફીર નવ તારીખ અરફાતમે ઓર દસવી તારીખ મીનામે ખુતબા પડે અહિકામ તાલીમ કરે ફીર આઠવી તારીખ ફજરકી નમાજકે બાદ મકકેસે મીનાકો જાવે ઓર એક રાત દીન વહાં રહે. ફીર અરફેકી ફજરકો આફતાબ નીકલે અરફાતમે જાવે શીવાય ખતમે ઈરનાકે તમામ અરફાતમે ઠંચેરનેકા મુકામ હુય. ફીર આફતાબ ઠલે તો ઈમામ હો ખુતબે જુમાકી તરેહ પડે, ઓર અહિકામ તાલીમ કરે ઓર જોહરકે વકત જોહર ઓર અસરકી નમાજ મીલાકર પડાવે, એક અજાન ઓર હો ઈકાંમતસે, લેકીન બગેર ઈમામ ઓર અહિરામકે જાહેર ઓર અસર મીલાના દુરસ્ત નહિ. ફીર ગુસલ કરકે ઠંચેનેકે મુકામ પર જાકર ઠંચેરે. ઓર ઈમામ ઉંટપર સ્વાર હો જળલે રહેમતકે પાસ કિબલે રૂખ પુકારકર હુઆ કરે. તમામ લોગ ઉસકે પીછે કિબલે રૂખ ખડે રહેકર સુને! ઓર આજીજસેં રાવે ઓર હુઆ કરે.

ફીર જળ આફતાળ ડુળ જાય તો મુજદલકામે આવે. વહાં
 સીવાય વાદીએ મોહસીરકે તમામ જગા ઠગેરનેકા મુકામ
 હય વહાં ઇમામ જળલે કુળકે પાસ ઉતરે ઓર મગરેળ
 ઓર ઇશાંકી નમાજ એક અજાં ઓર એક ઇકામતસે પડે,
 મગરીળકી નમાજ રાહમે ઓર રાસતેમે પડના દુરસ્ત નહિ.
 રાતકો વહાં રહે ફજરકો અવ્વલ વકત તારીકીમે નમાજ
 પડે ફીર વહાં ઠગેરે ઓર દુવા માંગે કિયુકે વાળળ હય.
 ઓર અદલાહો અકળર કહે ઓર કલમા પડે ઓર લખ્તેક
 પુકારે ઓર દુરુદ પડે, ઓર જળ સુખેહકી સુફેદી ખુળ
 બહીર હો જાવે તો મીનામે આવે ઓર જમરતુલ ઉકળાકો
 નાલીકે અંદરસે સાત કંકરીયાં મારે ઉપરસે મારના મકરૂહ
 હય; ઓર હર કંકરીકે સાથ અદલાહો અકળર કહે. ઓર
 પહેલી કંકરીસે લખ્તેક કહેના મઓકુફ કરે, ફીર અગર
 આહે તો કુરખાની કરે; ફીર સરકે બાલ કતરવાય યા મુંડવાય.
 લેકીન મુંડવાના અફજલ હય, ઉસ વકતસે તમામ ચીજ
 હલાલ હો ગઇ. લેકીન અવરતસે સોહબત કરના દુરસ્ત નહિ.
 ફીર મીનાકે હીનમે યાને દસમીં તારીખ તવાફ કરના અફ-
 જલ હય. સાત બાર તવાફ કરે અગર તવાપુલ કુદુમકો કર
 ચુકા હો, ઓર સફા મરવેકે દરમિયાન ન દોડ ચુકા હો તો
 અબ ન દોડે. ફીર તવાપુલ જયારત કરકે મીનામે આવે, ઓર
 અગીયારવી તારીખકો તીન જગા કંકરીયા મારે અવ્વલ
 ખેફકી મસજીદકે પાસ. ફીર જો ઉસકે કરીખ હય. ફીર

જાનરતુલ ઉકળાકો સાત સાત કંકરીયાં મારે ઓર હર કંકરીપર અલ્લાહો અકબર કહે ઓર પહેલે વ દુસરે મુકામપર કંકરીયાં મારકર ઠેરા રહે ઇતની દેર કે જીતની દેરમે સુરે બકર ખતમ હો સો અલ્લાહો અકબર કહે ઓર કલમા પડે, ઓર ખુદાકા શુક કરે. ઓર દુરુદ પડે ઓર દુઆ માંગે. લેકીન દસવી તારીખ ઓર અગીયારવી તારીખ કંકરીયાં મારકે તબકુક ન કરે. ઓર ફીર જારવી વ તેરવી તારીખ ઇસી તરાંહ કરે અગર તેરવી તારીખ વહાં રહે તો યેહ મુસતાહુબ હય. અગર તેરવી તારીખ દુપેર ઢલેસે પહેલે કંકરીયાં મારે તો વોહબી દુસ્ત હય. યેહબી દુસ્ત હય કે તેરવી તારીખકો ફજર હેનેકે કબલ મીનાસે કુચ કરે ઓર અગર મુબાહ હો ગઇ તો કંકરીયાં મારના વાજીબ હો ગયા. ફીર જબ મકકેમે આવે તો મુન્નત હય કે અવ્વલ મોહસીબમે ઉતરે અગર ચે એકે સાહતહી ઠએરે, ફીર જબ મકકેસે સફરકા ઇરાદા કરે તો તવાકુલ સફર ચાને રૂખસ્તકા તવાફ સાતબાર કરે ઇસ્મે ન અકકે ચા ન દોડે. ફીર જમ જમકા પાની પીએ, ઓર બએતુલ્લાકા આસ્તાના ચુમે. ઓર અપના સીના ઓર મુંહ મુંહતજીમમે લગાવે. મુહતજીમ ઉસ મકાનકા નામ હય. જો હજરે અસ્વહ ઓર દરવાજેકે દરમ્યાન હય. ઓર બએતુલ્લાકે પરદોસે ચીમટે, ફરીયાદીકી તરાંહ ઓર ખુબ કેશીયુસે દુઆ માંગે ઓર રોવે, ઓર રોતાહુવા પીઇલે કદમ બએતુલ્લાકો દેખતા હુવા મસ-

જીદુલ હરામસે બાહીર નીકલે. ઓર અવરતેલી મરહકી તરાહ કરે લેકીન સરકોન ખોલે સીરફ મંહ ખોલે મગર લખ્ખેક ખુકારકે ન કહે, ઓર અવરતે હો સખ્ખ મીનારકે અંદર ન દોડે. ઓર સરકો ન મુંડવાય. બલકે થોડેસે બાલ કતરવાંચે ઓર સીયા કપડા ઉનકો પહેનના દુસ્ત હય. ઓર બાંદમીયોંકે હુન્નુમમે' હજરે અસવદકે પાસ ન જાયે ઓર હિજકી હાલતમે સખ કરે મગર તવાફ ન કરે.

કીરાંન તમતાસે અફજલ હય ઇસ વાસ્તે કે પેગેમ્બર (સ) ને કીરાંહી કીય થા. અઓર ઇસ વાસ્તે કે ઉસમે મશ-કતબી જ્યાદા હય. “કીરાં ઇસકો કહેતે હયે કે હજ અઓર ઉમરાહકી મીકાતસે સાથહી નૈયત કરે થાને હો રકઅત અહે-રામકે બાહ યું કહે, “અલ્લાહુમા ઇન્ની ઉરીદુલ હજ્જલ વલ ઉમરતાફયસસીર હુમાલી વતકખલ હુમા મીન્ની.”

ફીર લખ્ખેક કહે અઓર જખ મકકમે પહોંચે તો ઉમરેહકા તવાફ કરે, અવ્વલ તીનબાર તવાફમે' અકકે, અઓર અપટે અઓર સફા મરવેકે ફરમીયાન દોડે જીસ તરાહ કે તવાફુલ કુદુમમે મજકુર હો ચુકા હય. લેકીન સર ન મુંડાય, ફીર તવાફકે બાહ અહેરામ બાંધે રહે. અઓર હજકે અઇયામમે હજ કરે અઓર જો કીરાં કરે વોહ તવા-ફુલ કુદુમ ન કરે કિયું કે મકકહ હય. દસવી તારીખ કંક-રાયોંકે મારનેકે બાહ કુરબાની કરે, અઓર મકકુર નહો તો

સાતવીં, આઠવીં, અચોર નવીં તારીખકો રોજ રખે. અચોર સાત રોજે અઘ્યામે તશરીકકે બાદ રખે. અગર પહેલે ત્રીન રોજે ન રખે તોં ઉસપર કુરખાની કરના લાજીમ હો ગયા. અચોર ઉમરાહકે બાદ અરફાતકા વકુફ કરે તો ઉમરાહ બાતીલ હો ગયા અચોર ઉસકી કબા કરે અચોર ઉમરાહ છોડનેકે બહલે કુરખાની કરે. અચોર તમત્તા અફજલ હય. નીરિ હજસે તમ-તાકા ચેહુ તરિકા હય કે મીકાતસે હજકે ઐયામમે ઉમરેહકી નૈયતસે અહેરામ કરે અચોર ઉમરેહકા તવાફ અચોર સર્ઈકરકે સર મુંડવાવે, યા બાલ કતરવાવે, અચોર અવ્વલ તવાફસે લખ્ખેક કહેના મચ્ચોકુફ કરે. ફીર જખ આઠવીં તારીખ જીલહજકી આવે હજકા અહેરામ કરે, મુફરદકી તરાહ યાને (નીરેહજ કરનેવાલેકી તરાહ) લયકીન ઈસકો લાજીમ હય કે તવાફુલ જ્યારતમે ત્રીન તવાફમે અકડે અચોર જપટે, અચોર સફા મરવેકે અંદર દોડે અચોર દસવી તારીખ કુરખાની કરે. અચોર આજીજ હોતો ફીરાં વાલેકી તરાંહ રોજે રખખે.

ગુનાહોંકે કપારેકા ખયાન.

અહેરામવાલા કીમ્તી આબકો ખુશખો લગાવે, યા સર-પર મેહેંદીકા ખીજખ કરે, યા તેલ લગાવે, યા સીયા કપડા પહેને, યા નાખુન કાટે દોનો હાથ પાઉંકે યા એક હાથ યા એક પાઉંકે, યા તવાપુલ કુદુમ યા તવાપુત્ર સદર નાપાકીકી

હાલતમે' કરે, યા ઈમામસે પહેલે અરક્ષાતસે ચલા આવે, યા તવાપુલ જ્યારતસે તીન શુત યા કમ તરક કરે, યા મીના અઘોર હુરમકે સીવા અઘોર કહી સર મુંડાવે, યા બોસા લેવે, યા શહવતસે અવરતકો છુવે યા હલક અઘોર તવાપુલ જ્યારતમે કુરખાનીકે દીનેસે તાખીર કરે યા કીસી ઇખાદતમે તકઢીમો, તાખીર કરે, જયસે કંઠરીયાં મારનેસે પહેલે સરકો મુંડાવે તો ઉસપર કુરખાની કરના વાજબ હુવા બકરી યા ગાયકી કુરખાની કરે.

કમ આબકો ખુશખો લગાવે યા સરકો ઢાંકે, યા સીયા કપડા એક દીનમે કમ પહેને, યા ચોથાઈ સરસે કમ મુંડવાવે, યા પાંચ ઉંગદીયોંસે કમકે નાણુન તરાશે, યા કીસી અઘોર મહેરમ યા હલાલકા સર મુંઢે, યા તવાપુલ કુદુમ બે વુબુ કરે, તવાપુલ સદરમે તીન શુત કરે, યા તીન મુકામોસે જ્યાદ કીસી મુકામકી કંઠરીયાં મારના છોડ દેવે તો નીરફ સાઅ ગેહું સદકા દેવે અઘોર અગર ખીમારીકે સખબસે, યા કીસી અઘોર સખબસે ખુશખોદાર ચીજ લગાવે, યા ચોથાઈ સરકો મુંડવાવે તો કુરખાની કરે, તીનસાઅ ગેહું ફકીરકો દેવે યા તીન રોજે રખે. અગર કબલ વકુફ અરક્ષાત કે જમા કરે તો હજ ખાતીલ હુવા કુરખાની કરે. દુસરે સાર ઉસકો કબલ કરે, અગર અહેરામવાલા શીકાર કરે યા કીસીકો શીકાર ખતલાવે, કસદન યા સહેવન તો ઉસપર ઉસકા બદલા હય. યા શીકારકા બનવર

દરીદા હો યા કુછ અઓર ઉસકા બદલા ચેહુયેકે જે
 વહાંકે હોઆદીમી ઉસકી કીમત અટકલે ઉસ કીમતકા
 જનાવર મોલ લેકર મકેમે કુરબાની કરે, યા ગેહુંકા સદકા
 દેવે; હરમીસ્કીનકો નીસફસાઅ ઓર અગર શીકારકો જખમી
 કરે, યા ઉસકે રૂએ નોંચે, યા ઉસકા આજ કાટે તો બકદર
 નુકસાનકે કફારા દેવે. અઓર જાનવરકે પર ઉખેડે, યા ઉસકે
 પાંઉ કાટે તો ઉસકી કીમત દેવે. અગર ઇંડા તોડનેસે
 મુરદા બચ્ચા નીકલે તો બચ્ચેકી કીમત દેવે, અઓર હરમકી
 ઘાંસ કાટે યા ખુદરો દરખતકો જે કીસીકી મીલકતમેસે કાટે
 તો ઉસકી કીમત દેવે, અગર સુકા હો તો કુછ નહિ. અઓર
 અગર જીં મારે, યા કપડા જીંકે લીયે ધુપમેં ડાલે જીસે
 જીં મર જાવે તો કુછ સદકા દેવે જીતના ચાહે, અઓર
 અગર કૌવા, ચીલ, બીચ્છુ, સાંપ ચુંડા, બાવલા કુત્તા
 મારે તો કુછ મુજબેકા નહિ. પીસ્તુ, મચ્છર, ચાંચર, કછવા,
 દરીદા જાનવર જે હમલા કરે ઉસકો મારના દુસ્ત હય.
 અઓર મહેરમકો દુસ્ત નહિ કે ગાય અઓર બકરી વ
 ઉંટ અઓર પાલુ મુરઘી અઓર બદકકો જીખા કરે ઓર
 અગર ગઘેર મહેરમને શીકાર કીયા હોવે બગેર ઉસકે ઇ-
 શારેકે તો મહેરમકો ઉસકા ગોસ્ત ખાના દુસ્ત હય.

અગર એહેરામ બાંધકે બીમારીકે સખબ યા દુશ્મ-
 નકે ખોફસે હજ ન કર સકે તો અપની તરફસે કીસીકે સાથ
 કુરબાની મકેમે રવાના કરે. અઓર કુરબાનીકા દીન સુકરર

કર દેવે, અગર નીરી હજકી નૈયતકી હોતો એક કુરખાની,
અએર અગર કીરાંકી નૈયત કી હોતો દો કુરખાની લેજે,
ફીર જીસ દીન કુરખાની હોવે ઉસ દીન અપના અહેરામ
ઉતારે અએર અગર કુરખાની લેજે અએર ઘર પલટ
આવે અએર અહેરામ ખાંધે રહે તોબી દુસ્ત હય, ફીર
દુસરે ખરસ કબા કરે, અએર અગર કુરખાની રવાના કરને-
કે ખઅહ સેહત પાલે અગર ખોફ દુર હોવે તો હજ પડનેકા
રવાના હોવે.

દુઆ કુખુલ હોનેકે મુકામ.

કઅખેકે અંદર અએર મુલતજીમ અએર હજર
અમ્મવહ, અએર તમાક, અએર સફા, મરવાકે દોડમે,
અએર જમ જમ અએર મુખામે ઇંખાહીમ અએર અવ્વલ
કઅખા નજર પડનેમે અએર રૂકનેયમાની અએર હતીમ,
એર મીબખે રહેમતકે નીચે અએર મીનામે ચાહવી રાતકી
આધી રાતમે અએર અરફાત અએર મજહુલકાકે કયામમે
દુઆ કખુલ હોતી હય ઇસ લીચે ઇન મુકામોપર જુર
દુઆચે પડના.

સફરસ સઆહતમે હય કે હજરત (સ) કી નજર ખએ-
તુલા શરીફપર પડતી તો રક્ષાયે દેન કરતે. એર અલ્લાહો
અકબર કહેતે અએર ચેહ દુઆ પડતે. “અલ્લા હુમા અંતસ
સલામો વ ઇલેએકા યહિદુસ સલામો હૈયના રખના ખીસ

સલામો વ મીનકસ સલામો વ અહખીલના દારસ સલામો તબારકતા વતઆલેતા યા જલ જલાલે વલ ઇકરામ અલ્લા હુમા જહ્દાજલ બએતે તશરિકન વ તાજીમોવ વ તકરીમવ વ માંહાળતન વ જહમનહજહુ વઅ તમરહુ તકરીમન વ તશરીફન વ તઆજીમન વ ખિરન્ન.”

અઓર રૂકને યમાની અઓર હજરે અસવદ કે દરમિયાન ચેહુ દુઆ પડતે થે. “રખના આતેના ફીહ દુનિયા હસનતવ વ ફીલ આખેરતે હસનત વકેના અબામન નાર.”

અઓર મુકામે ઇબ્રાહિમકે પાસ ચેહુ આયત પડતે થે. “વતતખજી મીન મુકામે ઇબ્રાહીમા મુસલ્લા.”

અઓર સફાકે નજદીક ચેહુ આયત પડતે થે. “ઇન્નસ સફા વલ મરવ તામીન શઆએ રિલલાહ.”

અઓર જબ અરફાતપર ચડતે તો અલ્લાહો અકબર કહેતે અઓર યું ફરમાતે થે “લા ઇલાહા ઇલીલ્લાહો વા દહુલા શરિકલહુ લહુલ મુલકો વ લહુલ હમદો વ હોવા અલા કુલ્લે શએન કદીર, લાઇલ્લાહા ઇલલીલ્લા વા દહુ વ સદકા વ આદહુ નસરા અબદહુ વ હજમલ અબા બાહ વહદહુ.” અઓર ચેહુ દુઆ ફરમાતે, “અલ્લાહુમા ઇનના નસ અલોકા મોજીબાતે રહેમતેકા વ અબાએમાં મગફરતેકા વલ ગનીમતા મીન કુલ્લે ખીરરિન વસ સલામતા મીનકુલ્લે ઇસ-મીન લા તદાલીજમ બન ઇલા ગફરતહુ વલા હમમન ઇલ્લા

ફરજતહુ વણા કરગન ઇલ્લા કશફતહુ વણા હાજતન
ઇલ્લા કહેતહા.”

ઔર હજરત (સ) અરફાતમે હાથ ઉઠાકે યેહ દુઆ
ફરમાતે, “અલ્લા હુમા લકલ હમદો કલ્લલ તકુલો વખએરન
મીમ માતકુલો અલ્લા હુમા લકા સલાતી વનોસોકી વ મહયાઈ
વ મમાતી લીલ્લાહે રખીલ આલમીન, વ ઇલ્લેયકા મઆલી
વલ કાકિરાની અલ્લાહુમા ઇન્ની આઉજેમેકા મીન અજા ખીલ
કખરે વ વસવસતસ સદરે વ શતાતીલ અમરે અલ્લાહુમા
ઇન્ની આ ઉજેમેકા મીન શરેમા તજ રેઆખે હીરરીહો
અલ્લાહુમા ઇનનકા તસ મઓ કલામી વ તરા મકાની વ
તઆલમે સીરરી વ અન્ના નિયતી વ લા યખફા અલેકામીન
અમરી અનલખાએ સુલ ફકીરૂલ મુન્નતગીસુલ મુસતલૂરૂલ
મઓલરેફે ખેલ્લેનુખી અસ અલોકા મસ અલતન મસાકીના
વખતહેલો ઇખતે હાલલ મુજનીખીજ જઝીલે વ અદઉકા દુઆ
અલ ખાએફોહ દરીરેમન ખદયત લકા રકખત વફાહતહુ તલક
અયના હો વ જલ્લા જસહહુ અનફહુલકા અન્ના હુમાલા
તજઅલની ખેદોઆએકા રખે વરગેમા શકીયન વકુખીન રઉ-
ફર રહીમન યા ખએરલ મસ- ઉલીના વયાખએરલ મોતીન”

અઔર અરફેકે દીન અકસર ઇસકો ફરમાતે. “લા
ઇલાહા ઇલલિલ્લાહો વહહહુ લા શરીફલહુ લહુલમુલ કે
વલહૂલ હમદો ખેયદેહીલ ખએરો વ હોવાઅલા કુલ્લે
શએનકદીર”

અચોર હદીસમે આચા હય કે હજરત રસુલે ખુદા કર-
માતે હયે કે અરફાતમે મેરો ચોર દુસરે પચંગમરેાં કી
જુઆ યેહ થી.

“લા ઇલાહા ઇલ લલ્લાહો વહાદુલા શરીફા લહુ લહુલ
મુલકો વ લહુલ હમદો વ હોવા અલાકુલે શયેન કદીર
અલ્લાહુમજ અલ ફી કલખી નુરન વ ફી સમઈ નુરન વફી
ખસરી નુરન અલ્લા હુમશ રાહલી સદરી વ યસ સીરલી
અમરી આઉંજેખિકા મીન વસ વા સીસ સદરે વશતાતીલ
અમરે અલ્લાહુમા ઇન્ની આઉંજે ખીકા મીન શરેમા યલેજે
ફીલ લયેલે વ શરેમા યલેજે ફીન ન હારે વ શરેમા
તહખો ખીહીર રીહો વમીન શરેરે ખવાયે કહ દહરે.”

ખાસ જુરરી દુઓએ.

અહેશમ દુઆના મસજીદમે દુરસ્ત હય અગર મીકાત
પર મસજીદ હોતો ગચેર મકરૂહ હય. કપડે અહેશમકે
પહેનેકે દો રકઅત નમાજ સુન્નત અહેશમકી નૈયત કરે
પહેલી રકઅતમે સુરે ફાતેહાકે બાદ સુરે કાફરૂન અચોર
ઉસકે બાદ યેહ પડે “રખના લાતુલગ કુબુખના બાદ ઇજ-
હદેયતના હખલેના મીન લહુનકા રહેમતન ઇન્ન અંતલ
વહહાબ.”

અચોર દુસરી રકઅતમે સુરે ફાતેહાકે બાદ સુરે ખલા-
સકે બાદ યેહ પડે.

“રખના આતના માન લ દુનકા રહેમતવ વ હેચેલના
 મીન અમરેના રશદા.” અચોર સલામ ફીરાનેકે ગાદ
 જીકે મુતાખીક યુ’ જખાનસે કહે ફકત હજ પડનેવાલા
 કહે “અલ્લાહુમા ઇન્ની ઉરીદુલ હજ્જા ફયસ સીરહોલી વ
 તકબલ હો મીન્ની” અચોર ખાજેને ચેહલી પડા હય.
 “વ આ ઇન્ની અલેહે વ ખારિકલી ફીહે નવે તુલ હજ વ
 અહેરમ તોખેહિ લીલાહે તઆલા.”

અચોર મુતોમત્તા યાને જો ઉમરા કરકે હજાલ હો
 જાએગા ફીર મકકેસે હજકે વકત હજકી નિયત કરેગા વોહ
 શખ્સ યુ’ કહે “અલ્લા હુમા ઇન્ની ઉરીદુલ ઉમરતા ફયસ
 સીરહોલી વ તકબલ હો મીન્ની” અચોર પહેલે જો લફજ
 યહાંલી જ્યાદ કરે તો ઇસી તરાંહ “યા ઇન્ની અલેહા વ
 ખારીકલી ફીહા નવેતુલ હજ્જા ન આહરમતો ખેહા લીલાહે
 તઆલા.” કહે. અચોર કાફન યું નૈયત કર. “અલ્લાહુમા
 ઇન્ની ઉરીદુલ ઉમરાતા વલ હજ્જા ફયસ સીરહુમાલી વ
 તકબલ હુમા મીન્ની વ અઉન્ની અલેહેમા વ ખારકલી ફીહી
 મા નવેતુલ ઉમરતા વલહજ્જા વ આહરમતો ખેહીમા
 લીલાહે તઆલા.”

ફીર લખ્ખેક પુકારે ઇસ તરાંહસે “લખ્ખેકા અલ્લા
 હુમા લખ્ખેકા લખ્ખેકા લા શરીકાલકા વા લખ્ખેકા અનલ
 હમ્દા વ નયામતા લકાવલ મુફકો લાશરીકાલકા” અચોર
 ઇસસે જ્યાદા કહેના મુસતહબ હય જયસે “લખ્ખેકા વ

સઆદેકા વલ ખેરોકુલલેડી બે યદેકા વર રગબાઓ ઇલે-
 યકા વલ અમલો લખેકા ઇલાહલ હુકકે લખેકા” ઓર
 હજ યાતો ઉમરાહ જીસકી નૈયત કો હો, ઉસકાલી જીક
 લખેકમે કરે તો બહેતર હય. જયસે કે, “લખેકા બે
 હજજાતીન હજ્જન યા લખેકા બે ઉમરતીન વ હજજાતીન
 હજ્જન”લખેક કહેનેકે બાદ દુઆલી પડના મુસતહબ હય.
 જયસે કે, “અલ્લાહુમા આઈન્ની અન્ના ફરજીલ હજજે વ તક-
 બલ હો મીન્ની વ જઅલની મીન વફદેકલ લજીના રહેયતા
 અનહુમ વર તદેતા વત કબલ તા અલ્લાહુમા ઓહરેમુલકા
 શારી વ બશરી વ દમી વ અજમી મીન્નારે વ કુલ્લા
 શયેઈન હર રમતહો અલ્લ મહોરમે અબતગીબે જાલેકા વ
 જહ કલ કરીમે” ફીર પસ્તાવા કરે અઓર દુરૂદ પડે અઓર
 બે ચાહે સો દુઆ પડે જયસે કે, “અલ્લા હુમા ઇન્ની
 અસઅલોકા રદાકા વલ જન્નતા વ આઉબે બેકા મીન ગદ-
 બેકા વનનાર.”

અઓર જબ હરમે મહોતરમકી સરહદપર પહોંચે તો
 ઇતમીાને કલબ અઓર જાહીરે બાતીન અજમત અઓર
 વિકારસે નંગે પાઉં અસતગફાર કરતા હુ ।એ માંગતા
 પીયાદા જયસા કએદી હાકેમકે સામને જાતા હય ઇસી
 તરાંહ દાખીલ હોવે અઓર ચેહ દુઆ પડે, “અલ્લાહુમા
 ઇન્ના હાજ હરમોકા વ હરમો રસુલેકા ફહુરરીમ લહ મી
 વ દમી વ અજમી વ બશરી અલન્નાર અલ્લાહુમા અ

મીન્ની મીન અજાણેકા યેમા તુળઅસો ઇમાદોકા” અઓર અબુલફઝલ કીરમાનીને ઇતના જ્યાદા કીયા હય,” અન્નઅલોકા જે અનનકા અન તલ લાહુલ લજી લા ઇલાહા ઇલલા અંતર રહેમાનુર રહીમ અનતો સદ્દી અલા મોહોમદીન વ અલા આલેહી વ અસહુમેહી વસલમ.”

જળ શહેરે મકકા નજર પડે તો યેહુ કહે. “અલ્લા હુમમજ અલ લીખેહા કરારમ વરજુકની જેહા રીજકન હલાલન.”

અઓર જળ ખએતુલાકે પાસ જાવે તો વહાં ખએકે અઓર ઉપરકી દુઆ પડે અઓર યેહુ કહે. “રખ્ખના આતેના ફીદ દુનિયા હસન તાંઉ વફીલ આખેરતેહસનતૌં વકેના અજાખનનાર.”

અઓર ખએતુલામેં દાખલ હોવે તો દુઆ માંગતા દુરૂદ પડતા પહેલે દહના કદમ આગે ખડહાવે અઓર યું કહે. “આ ઉજો ખીલ્લા હીલ અજીમે વ જેવ જહે હીલ કરામે વ સુલતાને હીલ કદીમે મોનશ શએતાનીર રજીમે ખિસ્મીલ્લાહે વસ સલવાતો વસલામો અલા રસુલીલ્લાહે અલ્લા હુમગ ફીરલી જમીઆ જુનુખી વફતેહલી અખવાઓ રહેમતેકા અલ્લા હો અકબર અલ્લાહો અકબર અલ્લાહો અકબર લાઈલાહા ઇલલલલ્લાહો વલ્લાહો અકબર” ફીર ઇસ તરાંહસે દુઆ માંગે અઓર હજરે અસવદકે પાસ આવે.

“અલ્લા હુમા અંતસ સલામ વ મીનકસ સલામ વ

ઈલેકા ચરજે ઉસ સલામ હૈયના રખ્ખના ખીસ સલામ
અલ્લા હુમ્મા જીદ ખચેતકા હાજા તશફરીન વ તઆજમન
વ તકરીમન વ ખીરન વ મહાખતન”

ખઅદ હજરે અસવદકો ચુમકે યેહ કહેતા હુવા,
“ખીસમીલ્લાહે વલ્લાહે અકબર વ લીલ્લાહીલ હમદો વસ
મલાતો અલા મોહમદીન રસુલીલ્લાહે અલ્લાહુમા ઇમાનન
ખેકા વ તસદીકન ખીકીતાખેકા વ વફાઅન ખે અહેદેકા વ
ઇત તખાઅન લેસુનતે નખીયેકા મોહોમદીન સલલ્લાહે
અલૈહે વ આલેહી વ સલ્લમ.” તવાફ શરૂ કરે.

મુલતજીમકે પાસ યેહ કહે. “રખ્ખના આતેના ફીદ
દુનિયા હસન તંઉ વ ફીલ આખેર તે હસનતૌં વ કેના અજા-
ખન્નાર સુખહાનલ્લાહે વલહમદો લીલ્લાહે વ લમ્લાહા
ઈલલ્લાહે વલ્લાહે અકબર વલા હોલ વલાકૌવતાઈલ્લા
ખિલ્લાહીલ અલીયીલ અજીમ.”

હજરે અસવદકો ચુમકે યેહ કહે “ખીસમીલ્લાહે વ
અલ્લાહે અકબરો વલીલ્લાહીલ હમદો વસ સલવાતો અલા
રસુલીલ્લાહે અલ્લા હુમા ઇમાન ખેકા વ તસદીકન ખેકીતા-
ખેકા વ વફાઅન ખે અહેદેકા વ ઇતતીખાઅન લે સુન્નતેહી
નખીયેકા મોહોમદીન સલલ્લાહે અલૈહે વ આ લેહી વ
સલ્લમ.” ફીર તવાફ શુરૂ કરે.

મુલતેજીમકે પાસ યેહ કહે, “રખ્ખના આતેના ફીદ
દુનિયા હસનવાંત વ ફીલ આખેરતે હસનતંવ વ કેના અજા-

ખનનારે મુખહાનલાહે વલ હમદો લીલાહે વ લો કૌવતા
ઇલા ખિલાહીલ અલીયુલ અજમ.”

ખાખે કઅખાકી યેહ દુઆ હય અલા હુમા હાજલ
ખખેતો ખખેતોકા વ હાજલ હરમો હરમોકા વ હાજલ
અમનો અમનોકા વ હાજલ મુકામો મદામુલ આયેજે ખેકા
મીનનનારે અલા હુમા કનનેની ખીમા રજકતની વ ખારિક
લીફીહે વખલુફ અલા કુલલે ગાયખતીલત્રી ખે ખયરે લા
ઇલાહા ઇલલીલાહે વાદહુ લા શરિકલહુ લહુલ મુલકો વ
લહુલ હમદો વહોવા અલા કુલલે શખેઇન કદીર.”

રૂકને ઇરાકીકે પાસ યેહ પડે. “અલા હુમા ઇન્ની
આઉજેખેમા મીનશ શકકે વશ શીરકે વન નીફાકે વશ શી-
કાકે વ સુઇલ અખલાકે વશ સુઇલ મુનકલખે ફીલ અહેલે
વલ માલે વલ વલદે.”

મીજખે રહેમતકી યેહ દુઆ હય. “અલા હુમા
અજલલની તહતો જલે અરશેકા યવમા લાજલા ઇલા
જલલુકા વલા ખાકી ઇલા વજહોકા વસ કેની ખેકાસે મો-
હોમદીન સલલાહો અલેહે વ અલા આલેહી વ અસહાખીહી
વ સલમા શરખતન લા અજમાઓ ખાદહા અખદન.”

રૂકને શામીકે પાસ યેહ પડે. “અલાહુમ મજ અલહુ
હજજન મખફરન વ સાયન મશકુરન વ જ મખન મગપુરન
વ તીબરતન લાન તખુરા યા અજલે યા ગપુરે રખી
મફીર વર હુમ વ તખવજ અમા તાલમ ઇનકા અંતલ

અ અજાણુલ અકરમો યા આલેમોમા ફીજ સુદુરે અખરીજની
મીનજ જુલેમાંતે ઈલનનુર.”

રૂકને યમાનીકીકે પાસ યેહુ પડના. “અલ્લા હુમા ઇન્ની
અસઅલોકલ અફવા વલ આ ફીયતા ફીદ્દીને વદ દુનિયા
વલ આખેરતે.”

રૂકને યમાની અઓર હજરે અસવદકે ખીચમે યેહુ
પડે. “રખના આતેના ફીદ્દ દુનિયા હસનતવ વ ફીલ આખ-
રતે હસનતવ વ કેના અજાળન નાર” ઇસ તરાંહ સાત મર-
તમે અઓર પડતા જાવે.

જમ જમ પીનેકે વકત યેહુ દુઆ પડે. “અલ્લા
હુમા ઇન્ની અસ અલોકા ઇલમન નાફેઅન વ રીજકન વા
સેયન વ અમલન સાલેહન વ શીફાયન મીનકુલ્લે દાઈન.”

જમ જમ પીકે હજરે અસવદકે ચુરે અઓર ખાખુસ
સફાસે નીકલકે યેહુ પડતા હુવા સફાપર આવે. “અખદવ
ખેમા ખદઅલ્લાહો ખીહી ખિરમીદલા હીર રહેમાન નીર રહીમ
ઇનનસ સફા વલ મરવાના મીન શઆધરીલલાહે ફમન
હજજલ ખએતા અવે તમરા ફલાજુનાહા અલેહે અઇયત
તઉ વફા ખેહીમા વ મન ત તઉવા ખયરન ફઇન નીદલાહા
શાકીરન અલીમ.” અઓર આફતાખ ગુરખ હોનેતક યેહુ
દુઆ પડે. અલ્લા હુમા આતિક રકબતી વ અવસેલી મીનલ
રીજકીલ હલાલે વ અસરિક્ ફસકતલ જીન્ને વલ ઇનસે.”
ખઅદ મુજલલસાસે મીનાકે જાતે વકત વાદીએ મોહુસરમે

ટોડતા જાવે અઘોર યેહ કહે, “અલ્લા હુમા લાતકતુલના બેગદબેગ વલા તોહલીકના બે અબબેગ વ આફેના કબલા બલ્લેકા.”

રમી જમારમે હર કંકરી પર યેહ પડે. “ખીરમીલ્લા હે અલ્લાહો અકબરો રગમન લીશ શયતાને વ હરગોહુ રીદ-નવીર રહેમાને લુત્ફહુ અલ્લા હુમજ અલહુ હજજન મખરૂ રન વ સેઅન મશકુરન વ જમખન મકપુરન” અઘોર કુરખાનીકે વકત યેહ દુઆ પડે. “ઇન્ની વજ જહતો વજ હેયાલીલજી ફતરસ સમાવાતે વત્ત અરફા હનીફંઉ વમા અના મીનલ મુશરફીના ઇન્ના સલાતી વ નુસોકી વ મહુયાયા વ મમાતી લીલાહે રખીલ આલમીના લા શરિકલહુ વખેજ લેકા ઉમરેતો વ અનામીનલ મુસલેમીના અલ્લા હુમા તક ખખલ મીન્ની હાજનન નુશકા વજ અલાહા કુરખાનન બે વજહેકા વ અજજમ અજરી અલ્લાહા.”

જખ ઘરકે ફીરનેકા ઇરાદા કરે તો તવાફે અલવીદા જીસકો *ઈદતિયા કહતે હુએ કરે. બઅદ તવાફકે તીન દમ તીન જમ જમ પડે હર દમમે યેહ પર. “ખીરમોલ્લાહે વલ હમદો લીલાહે વસ સલવાતો અલ્લા રમુલીલાહ,” અઘોર આખીર મરતખા “અલ્લા હુમા ઇન્ની અસ અલોકા રીજકન વા સેઅન વ ઇલમન નાફેઅન વ શીફાઅન મીન

* ઇદતિયા યાને, યગત્રકે નીચેસે કપડા નિકાલકર મુઠે પર રખના,

કુદલે દાઇન” પડે. અચ્ચોર તખરકન પાનીસે નહાયે
 યા સરપર ડાલે, અચ્ચોર ઉસકી તરફ દેખે જયસા
 કચ્ચમેકો દેખના ઇબાદત હય વયસા જમજમકો દેખ-
 નાલી ઇબાદત હય. અચ્ચોરે તખરકકે વાસ્તે પાની ઘરકો લે
 આના દુરસ્ત હય. શમે ચ્ચોર મતર કચ્ચમેકા ખાદીમોસે મોલ
 લેના દુરસ્ત નહી. કચ્ચમેકા ગીલાફ મોલ લેના દુરસ્ત
 હય શીર મુલતીજીમસે લગકે રોવે અચ્ચોર દુઆ
 માંગે, બાબે કચ્ચમાકો ચુમકે દુઆ માંગના દુઆ
 અચ્ચોર રોતા હુંવા ઉસકી જુદાઇપર અફસોસ કરતા હુંવા
 ઉલટે પાંઉ આહેસ્તા આહેસ્તા અચ્ચોર તાજીમ વ તવકીરકે
 સાથ કચ્ચમેકો દેખતા હુંવા બાબે અલવીદાસે બાહેર આવે
 અચ્ચોર જે કુછ હોસકે ખયરાત કરે કે વહાં એક રૂપેકા
 સવાબ લાખ રૂપેકે બરાબર હય.

—:o:—

મકકે (મો) સે મદીને (મુ) કી મંજલ.

વાદીએ ફાતમા.

મકકેસે રવાના હોમેકે બઅદ કાફલા અફારા ઘંટ ફો
 યહાં આતા હય. ચેહ મુકામ મકકેસે બારા કોસપર હય.
 વા દીએ ફાતમા એક પહાડી મુકામ હય. ઇસીદીએ ઇસકો

વાદીએ કાતમાં કહતે હોયે. યહાં કોઈ જ્યારતગાહ નહિ, અલખત્તા યેહ મીલક હજરત કાતમાં ખીન્તે અસહ બલેહોયે હજરતઅલીકી યેહ વજહે તસમીયાં હય. યહાંકી આખોહવા બહોત ઉમ્દા હય, બહુ લોગ મેવા વગેરે બેચનોકેાં આતે હોયે, મગર ઉનકો કાફલેમે' દાખલ હોને નહિ દેતે. કાફલા હમેશાં દોપહર બઅહ સફર કરતા હય. તમામ રાત સફર કરકે નવ દસ બજે સુબેહકો કયામ કરતા હય. કયુ'કે તકલીફ ન હોવે.

ઉશકાન યા ઉશકાન.

વાદીએ કાતમાંસે રવાના હોનેકે બઅહ અઠારા ઘટેકો કાફલા યહાં આતા હય. યેહ રેગસ્તાની મુકામ હય. સહાબએ કીરાનકે બનાએ હોયે કુએ યહાં મઓજુહ હોયે. ચહાર કુવે ચહારો અસહાબને યહાં બનવાએથે. પાની આગે નહિ મીલ તકતા ઇસી લીયે યહાંસે લે લેતે હોયે. ખીર અબુબકર, ખીર ઉમર, ખીર ઉસમાન, ખીરે અલી ! ઇન ચહારોંકા પાની સર્ અર શીરીન હય.

અલીશ.

ઉશકાનસે રવાના હોવેકે બઅહ કાફલા તેરા ઘટેમે યહાં આતા હય. યેહ મરમ અર ખુશ પહાડી મુકામ હય. કુવે યહાંસે બહોત દુર હય ઇસી લીયે પાની નહિ મીલ સ-

કતા. ખજુર, ચાંવલ, ઘી વગેરે યહાં મીલ સકતા હય, યહાં કોઈ જ્યારત ગાહ નહિ હય. યહાંપર ચોરોંકા ખતરા રહેતા હય.

કદીમા યા કદીમા.

ખલીશસે રવાના હોનેકે ખઅદ કાફલા તેરા ઘટેકે યહાં આતા હય યેહ સખત પહાડી મુકામ હય. ખદદુ લોગોંકી યહાં જયાદા ખસ્તી હય. જીદેહસે મદીનેકો જાનેવાલા કાફલા યહાંપર મીલતા હય. કદીમાકે અકસર ગદીમાલી કહેતે હએ. યહાંકે ખદદુ લોક ખહોતસી ચોજે ખેચનેકા આતે હએ ખહોત હુશીયાર રહેના આહીએ,

રાખખીક.

કદીમાસે રવાના હોનેકે ખઅદ કાફલા ખારા ઘટેકે યહાં આતા હય. યેહ રેગસ્તાની મુકામ હય હજગે ગદીરકે કાફલે યહાંસે સાથ હોતે હએ.

રાખખીકમે સુલતાની ફ્રાજ રહેતી હય, અઓર એક ફીદલા ખના હુવા હય. પાની આગેકે વાસ્તે ખહોતસા લે લેના આહીએ. દરિયા યહાંસે દો કોસકે ફાસલેપર હય. યહાંસે જીદેહકો જાનેવાલોકા અકસર રાસ્તા હય.

મુસ્તુરાહ.

રાખખીકસે રવાના હોનેકે ખઅદ કાફલા પંદરા ઘટેકે યહાં આતા હય. યેહ રેગસ્તાની મુકામ હય. યહાં આખાદી ખિલકુલ નહિ. મુસ્તુરાહસે જાનેવાલોકો એક રયાલ જયાદા

દેની પડતી હય. ગમ્મેગદીર જહાં સીરફ શીયા લોગ જાતે હયે, વોહ રાસ્તા યહાંસે દસ ઘંટે તકકા હય.

યહાંસે એક રાસ્તા બદરકે જાતા હય. પહેલી મંજીલ જમ્મન મેજહાં પાની તક નહિ મીલતા. બાદ પંદરા ઘંટેકા રાસ્તા ફીર સાત પહેર ચલકર બદર પહોંચતો હયે. ફીર વહાંસે દો માઇલપર શહીદાને બદરકે મજાર હયે. બદરસે સફરાબાદીકો રવાનગી હય ફીર ખીર શેખપર મઘીનેકે કાફ લોસે મીલ જાતે હયે.

ખીર શેખ.

મુસ્તુરાહસે કાફલા રવાના હોનેકે બઅદ બારા ઘંટેકો યહાં આતા હય. યેહ રેગસ્તાની ઓર પહાડી મુકામ હય. આબાદી ખીલકુલ નહિ. ઓર કોઈ જ્યારતગાહ નહિ હય. યહાં પર દો કુવે હયે જુસ્મા પાની કુચ્છ બારા હય. સો હાથ ઉંડા હય, અગર સળસે પહેલે મીલા તો ઠીક નહિતો ફીર નહિ મીલતા.

ખીર અબુલ અહેશાન યા ઇબ્રાહીમ અહેશાન.

ખીર શેખસે કાફલા રવાના હોનેકે બઅદ નવ ઘંટેમે યહાં આતા હય. યહાં આબાદી થોડીસી હય. યહાં પહાડી બહોત સખત હય કોઈ જ્યારતગાહ નહિ હય. તમામ મંજીલોસે યેહ મુકામ બહોત સખત હય. ઘાટીયોસે ઇસકદર તંગ વ તારીક રાસ્તા હય કે એક ઉંટ આગે પીછે ચલ

સકતે હુએં ઓર રાસ્તા ઉંચા નીચા હય, કાફલેકે લુટખનેકા ખોફ રહેતા હય. હુશીયાર રહેના ચાહીએ.

ખલીશ.

ઇખતિલા અહેશાનસે રવાના હોનેકે ખઅદ અકારા ઘટેકો કાફલા યહાં આતા હય. કુચ્છ કુચ્છ ફાસલેપર ખદદુ લોગ આખાદ હય. ચહારોં તરફ પહાડ હય. પહાડ કે રહેનેવાલે ખદદુ લોક કાફલેકી ખબર સુનકર ખબુરે ખેચને આતે હુએં. યેહ મુકામભી કરીખ કરીખ ખીર અહેશાનકે જયસા સખ્ત હય.

ખીર અખ્ખાસ.

ખલીશસે રવાના હોનેકે ખઅદ ખારા ઘટેમે કાફલા યહાં આતા હય. યહાં કીસી કદર આખાદી હય. પહાડાં ઓર રેગસ્તાની મુકામ હય, યહાં પાની ખહોત કમ મીલતા હય, ખાજે વકત એક રૂપેએકોભી એક મસ્ક પાની નહિ મીલ સકતા શીયા લોગોક કાફલે અકસરે ખીર અખ્ખાસમે નહિ આતે, ખલકે ઇસ મંજીલકો લાઇનપર છોડકે સાથ કુરએશકો રવાના હોતે હુએં. શીયાકે કાફલે યહાં ઘાંસ નહિ લેતે ઓર સુન્નીકે લેતે હુએં.

કુરેશ ખઆર.

ખલીશસે શીયાકે કાફલે સાત પહેરમે. ઓર ખીર અખ્ખાસકે કાફલે સોલા ઘટેમે યહાં આતે હુએં. યેહ રાસ્તા

પહાડોંકે અંદરસે ગયા હય. યહાં દો કુવે શીરીન હય મગર ખતરનાક મુકામ હય.

મદીને (મુ) યા યશરખ.

કુરેશ ખચારસે રવાના હોનેકે બચદ અઠાગ ઘંટેકે કાફલા યહાં આતા હય. મદીનેમે રૂપ હબાર મકાનાંત ચોર ૭૫ હબાર આદમીકી આખાદી હય યહાંકી જમીન લીલી આખોહવા ઉમદા હય, શહેર પનાહકા કિલ્લા હય. કાફલે-વાલોંકે પહેલે મસજીદે નખવીકે મીનાર માલુમ હોતે હયે, સખલોગ તાજીમકે લીયે ઉતર પડતે હયે' શુથલ વુજી કરકે ખાખુસ સલામસે દાખીલ હોતે હયે. મસજીદે નખવીકે ઘેરાવેમે રોજયે અગદસ હય. ઉસકે ચાર દરવાજે હયે વોહ હુરમ કહેલાંતે હયે. મદીનેકી એક કીસ્મતી સુફેદ મીટી હોતી હય વોહ ખાકે સફા કહેલાતી હય. મદીનેકે રહેનેવાલે ખુશ પોશાક, ખુશ ખોરાક, નેક સીરત સરેહકે પાખંદ હોતે હયે. ખબુર યહાં જયસી ઉમદા તમામ અરખસ્તાનમે નહિ મીલતી. વખાકે દીનોમે યહાં જયાદા અરસેતક કાફલા નહિ રહેતા.

યહાં જયારતો ખહોતસી હયે. હુરમકે ચાર દરવાજે હયે. (૧) ખાખુસ સલામ, (૨) ખાખુસ રહેમા, (૩) ખાખુ જીખરધલ, (૪) ખાખુસ નીશાં.

મળરબી સંગેમરમરકા હય. ઉસકે અઓર મળર શરીફકે દરમીયાન જે મુકામ હય ઉસકી નિસ્ખત હદીસ શરિકમે આયા હય. (રો. જ-તુન મિન રિયા જુલ જન્નાહ)

રોજએ અગદસ.

રોજએ અગદસ સળ તરફસે બંધ હય, સીરફ જાલીયોંસે નજર આતા હય. મુત્તસીલ હજરત સીદીક અકબર વ હજરત ઉમર ફારૂકકે મળર હયે. હજરત રસુલે કરીમકે મળર મુબારીકપર કારચોખીકા પરદા પડા હય જીસપર આયાતે કુરબાની, કલમા વિગેરે લીખા હુઆ હય. યહાં ફાતેહા અઓર હુઆએ મુજવર લોગ પડવાતે હયે, હજરત શેખખીનકે મળરકે પાસ એક મુકામ જે કે જાલીયુંસે પોશીદા હય. વોહ હજરત ફાતમા ખાતુને જન્નતકી તુરબત બતાતે હયે. મગર સહી યેહ હય કે હજરત ફાતમા ખાતુને જન્નતકી તુરબત જન્નતુ લગકીમે હય. જે રોજએ મુંબારકસે તીન ચારસો કદમપર મશરીકવ શીમાલકી જાનીબ હય. સહેનમે મસજીદે નબવીમે એક કુત્રા હય જીસકા નામ ચાહે કવેસર હય ઉસકા પાની બહોત શીરીન, ઓર સદ્દ હય. અઓર ઉસકે કરીબ ખાતુરકા ખાગ હય જે હજરત ફાતેમાને લગાયા થા. મશરીકકી જાનીબ જાત્રીયાં લગી હુઈ હયે વહાં અવરતે આકર બેઠતી હયે અઓર નમાજ, નીફ્ઘ, મીલાહ શરીફ વગેરાં પડતી હયે. તમામ હિમારત સહેનકે સાથકે હરમ ઢહેતે હયે. રોજએ અગદસમે તીન કરોડ રૂપેકા જવાહરોત હય.

જન્નતુલ બકી.

રોજએ અગદસસે જન્નતુલ બકીકી ચાર દીવારે
પુખા બની હયેં ઉસમે એક બડા કુખા હય. વહાં આલે-
ખેંત વ પુજરૂગાને દીનકે મળરાત હયેં.

હજરત અખ્ખાસ, હજરત ઉમર રસુલે ખુદા (સ).

હજરત ઇમામ હસન; હજરત ઇમામ જેતુલ આખેદીન.

હજરત ઇમામ મોહમદ ખાકર.

હજરત ઇમામ મોહમદ બકર.

દુસરી બનીબ કીસી કહર ઇલાહેદા ખાતુને જન્નતકા
મળર હય. હજરત ઉસમાન, હજરત ફાતમા ખીન્તે અસહ
વાલદયે હજરત અલી, હજરત હલીમા, હજરત શાહીઆ,
હજરત ઇબ્રાહીમ ઇબને રસુલે ખુદા (સ), હજરત ઇમામ
માલીક, હજરત શેખના કેશીખુલકરાકે મરાજત હયેં. એક
કુખેહમે મળરાત હજરાત અજવાજ મુત્તહેરાત (અ) યેહ
સાત કબરેં હય, હો મળર યહાં નહિ હયેં. હજરત મેમુના,
અઓર હજરત ખદીજુલકુબરા! હજરત મેમુનાકા મળર
મકકેસે છે કાસકે રાસ્તેમે મલીને તૈયબમેં હય. અઓર
હજરત ખદીજુલ કુબરાકા મળર જન્નતુલ મઆલામે હય.
એક કુખેહમે હજરતકી સાહબબદીયોકે મળર હયે. હજરત
કુલમમ, હજરત રૂકઇયા, હજરત જેનબ એક તરફ એક
કુલાહ હય વહાં હજરત અતિયા વ સુદીયાકી કબર હયેં.

મસજીદે કુખા.

મદીને તૈયબાસે તીન કોસપર મસજીદે કુખા હય. ઉસકે એક ગોશેમે નખીએ અકરમ (સ) કો મક્કા વ જમ.જમકા કશક (હાલ) હુવા થા. જળકે આપને હી-જરત ફરમાઈ થી, મસજીદે કુખા કે કરીબહી એક છોટીસી મસજીદ હજરત ફાતમાકી હય. ઉસકે એક ગોશેમે આપકી ચકકી લી નસબ હય. પુસ્તપર હજરત અલીકી મસજીદ હય.

બાગે ફીદક.

મસજીદે ફાતમાકે પાસ બાગે ફીદક હય. ચાર દીવા-રીસે ઘેરા હુવા હય. ચડાં ચંદ દરખ્ત ખજુર વ તાડકે હએ, ચેહ બદ્દુ લોગોંકે સરદારકે સુપરદ હય. સરકાર ઇસકા મહાસુલ નહિ લેતી. ઇસકે કરીબહિ વોહ કુવા હય જો પહેલે બારા થા અઓર હજરત રસુલે ખુદાકે લવાબે દહન ગીરનેસે શીરી હો ગયા થા. અઓર પાનીમે અયસી બરકત હુઈ કે તમામ શહેરમે ઉસકે પાનીકી નહેરે ચલતી હય.

મદીને (મુ) કી જ્યારતમે.

જજબલ કુલુબમે વારીદ હય કે પેગંબર (સ) ને ફરમાયા હય કે જીસને મેરી કબ્રકી જ્યારત કી ઉસકો મેરી

શક્યાઅત વાળુબ હો ગર્હ અઓર જીસને હજકે બઅદ મેરી કપ્રકી જ્યારત કી ગોયા મેરી જાંગીમે મુલાકાત કી અઓર જીસને હજ કીયા અઓર મેરી કપ્રકી જ્યારત નહિ કી ઉસને મુજપર સીતમ ક્રિયા. હજકે બઅદ ઇસ વાસ્તે ફર્જ હય કે જળ કબુરે મુસલમીનકી જ્યારત મુસ્તહબ હય તો હજરતકી જ્યારત બતરિકે ઉંલા અફજલ હુમ અઓર સાબીત હુમ. હજરત રસુલે ખુદા અયની કબ્રેમે જાંહ હય જ્યારત કરનેવાલોંકે સલામકા જવાબ દેતે હયે તો અયસી જ્યારતસે મહેરમ રહેના બેનસીબી હય.

હજકે બઅદ ખાલીસ નૈયતસે મદીને (મુ) કા કસદ કરે અઓર રાહમે દુરૂદ અકસર જ્યાદા પડતા જાવે જળ મદીનેકે કરીબ પહોંચે તળ જ્યારતકી નૈયતસે ગુસલ કરે અઓર સુફેદ કપડે પહેને અગર ઇત્ર મયસ્સર હો તો બદનમે લગાલે જળ મદીના નજર પડે તો સ્વારીસે ઉતરે. અગર હો શકે તો મસજીદ શરીફ તક જ્યાદા આવે. અઓર જળ હરમ શરીફમે પહોંચે તો હજરત કો સલામ કરકે ચેહુ દુઆ પડે. “અલ્લાહુમા હાજી હરમે રસુલેકા ફજ અલહો લી વકાએતમ મીન્ન નારે વ અમાનમ મીનલ અબ્જામે વ મુઅલ હીસાબે અલ્લાહુમ ફતહેલી અબવાબા રહેમતેકા વર જુકની મીન જ્યારતે નખીએકા મારજકતહુ ઓલીયા ચેકા અહેલા તાઆતેકા વગફીરરલી વર હુમની યા ખેરા મસ ઉલીન” અઓર કમાલ અદબ અઓર શઓકસે હરમ શરીફમે દાખીલ હોવે દુરૂદ પડતા હુવા અઓર જળ મસજીદ શરીફમે દાખીલ

હોતો. અવ્વલ દહાના કદમ આગે રખો અઓર ચેહુ દુઆ પડે, અલ્લાહુમમક તહેલી અખવાખા રહેમતેકા.” અઓર હરફ પડે અઓર હજરતકે મુસલ્લે પર દોરકઅત તહધઅતુલ મસજીદ પડે અઓર ખાદ નમાજકે શુકે ધલાહી ખખ લાવે કે અયસી ઉમદા નીયામત ઉસકે નસીખ હુધ ઉસકે ખાદ રોજે મુનવ્વરાકે પાસ જયારતકે વાસ્તે કમાલ શઓક વ અદબસે હાજર હોવે અઓર ઇસ તરાહસે તીન-ખાર સલામ કરે. “અસ સલામો અલેકા અઇયોહુન નખીયુલ કરીમો વ રહેમુતુલ્લાહે વ ખરકાતહુ.” અઓર યું કહે “અસ-સલામો અલેયકા યા રમુલલ્લાહ, અસ સલામો યા સૈયદલ મુરસલીના અલયેકા યા નખી ચલ્લાહ, અસ સલામો અલેયકા યા ખાતમુન નખીધન,” અઓર ફીર એક હાથ દહાની તરફ હરખય અઓર યું કહે. “અસસલામો અલયેકા યા સૈયદના યા અવ્વલ ખુલફાએ અખાખકરે નીસ સીદી કે સફીયો રમુલલ્લાહે વ સાનીહે ફીલગારે જાનકલ્લા અન ઉમ-તે મોહોમદીન સલ્લલલાહો આલેહી વ સલ્લમ વ ખયેરન.” અઓર ઇસી તરાહ ફારૂકે આજમકી જયારત કરે જયસાકે મઓલીમ ખતલાવે !

જખતક મદીનેમે રહે ગનીમત જાને અકસર ઔકાત મદીને શરીફમે હાજર રહે અઓર ઇખાદત કરતા રહે અઓર હરફ પડતા રહે અઓર નીફલ નમાજ અકસર પરા કરે ખુસુસ ઉસ મુકામમે જો હજરતકી કબ્ર અઓર મીખરકે

દરમિયાન હય. કે વહાંકી નમાજ અચોર દુઆ કુબુલ હોતી હય. હદીસ શરિફમે આયા હય કે મેરે મીમ્બર અચોર કબ્રકે દરમિયાન બહેસ્તકી કેયારી હય અચોર દુસરી હદીસમે આયા હય કે સીવાય બએતુલ્લા કે હજરતકી મસજીદકી નમાજ અચોર મસજીદોસે હજર હીસ્સે અફજલ હય. અચોર કબ્રોકી નમાજ મદીનેકી મસજીદસે સચો હીસ્સે જ્યાદા હય. તો અચોર મસજીદોસે લાખ હિસ્સે અફજલ હુઈ અચોર જબ બકીકી જ્યારતકો જાયતો થેહ દુઆ કહે. “અલ્લાહુમ મગફીર લે અહેલ્લે બકી ઈલ ગરકદે અલ્લાહુમા લા તખર સમના અજરહુમ વલા તફતીન ળાહ હુમ વગ ફીરલના વલહુમ.”

બાદનાં હરએક અસહાબ અચોર અહેલ્લે બએતકી કબ્રો પર જાવે અચોર સલામ કરે ચુનાચે મશહુર હય. અચોર મુસતહબ હય કે મદીનેકી અચોર મસજીદમે નમાજ પડે. ખુસુસન મસજીદે કત્રાંમે, જબલે ચોહદમે. અચોર વહાંકે શહીદોંકી જ્યારત કરે, અચોર વહાં અપને વાસ્તે દુઆચે બચેર કરે બાકી આદાબ વદુઆચે વહાંકે મચોલમ બતલાતે હએ. જ્યાદા તફસીલકી હાજત નહિ ઈલાહી અપને ઈરમ વફજલસે હરમેન શરિફકી જ્યારત નસીબ કરે ! આમીન યા રખુલ આલેગીન !

તમામ શુદ્ધ.

સફરમે લેખને કે સામાન કી યાદી.

આટા, દાલ, ચાંવલ, નીમક, હલદી, લશન, ખ્યાજ, અદરક, ગરમ મશાળા કુટાહુવા, હલદી પીસીહુઈ, આળુ, શાકર, લીંબુ, અચાર, ચટની, તેલ, ઘી, શીરકા, બિસ્કુટ, ચાહ, ખતાઈ, ચુરન, નમક સુલેમાની, ચાર તુખમ, બેશીદા, આલુ ખુખારા, કથા ઢાયલા, અંગીઝા, મોમબમા, રસી, ડોલ, પાનકા સામાન, હુકકેકા સામાન, કફન, પંખા, દિવાસદી, ચીલમચી, પેશાબદાની, ચુલા, લોહેકા લાલટેન, ફાનોસ, મોમબત્તી, પીપ, પેટી પતરેકી, સંદુક, દેકચીયાં, રકાખીયાં, દશપના, (ચીમટા) ખ્યાલે સાખુ, લોટા ડોઈ, કગખીર, ગીલા, રૂઈકા ગદેલા, રખઝ, ખીસતર, લીખાસ, ગરમીકા વ શરદીકા, રૂમાલ હુવાલ, લુંગી, ચાકુ, છત્રી, છુરી, વગેરાં વગેરાં.

કરખલાએ મઓલલા.

પુરાત નદી કે કિનારેપર કરખલા હય યેહ શહેર કે માનીદ આખાદ હય હુકુમત સુલતાને રૂમકી થી ફીલહાલ અંગ્રેજ હય જખાન અરખી વ ફારસી હય.

એક ચાર દીવારી પુખ્તા જીસકે છે દરવાજે હોયેં ઉસકે
 બીચમે રોજ સૈયદુલ શહોદા ઇમામ હુસેન (રહી) કાહ્ય
 રોજે શરીફકી ઇમારત ત્રીન માલેકી હય. ઉસકે બીચમે
 હજરત અલી અકબરકા મજર હય ઉસકે પાસહી ગંજ
 સહીદા હય યાને એક ગારમે ખારા સહીદ હાસમ દફન
 હોયેં. ઉનમે હજરત કાસમ ઇબને ઇમામ હસનલી હોયેં.
 ચાર દિવારીકે બાહીર હબીબ બીન મજહીર કી કબર હય.
 ઇસકે કરીબ મકતલ જનાબ સૈયદુલ શહોદા ઇમામ હુસેન
 (રહી) યાને વોહ મુકામ હય કે જહાં ત્રીન રોજ તક
 આપકી લાશ બે ગોરો કફન પડી રહીથી. વોહ એકગાર
 હય પથ્થરસે પોશીદા રોજોએ અગદસમે દીવારોં અઘોર
 મહેરાબોપર આયના બંદી હય. અઘોર હાંડી ઝુમરસે આરા-
 સ્તાં હય. બડે દરવાજે કે આજુબાજુ દો બડે મીનાર હોયેં
 ખુરજે મે સુનેરી કામ હોયેં અહાતેમે એક સખીલ સુલતાન
 કી તરફસે જારી હય જીસકે કારખારી સુન્ની મજહબ કે
 સૈયદ હોયે. સુલતાન સલીમાને વેહ બનવાઇથી અઘોર કર-
 બલામે એક નહેરલી લાએથેં વહાં ઉનકી તસ્વીરલી હય.
 રૂમકે સુલતાનકી તરફસે એક મસજીદ બની હુઇ બડી
 આલીસાન હય જોકે મીસાલ રોજે સૈયદ શહોદા કે હય
 ઇસકે દોહીરસે હોયેં. મજરકે આસપાસ દહોરી જાલીયાં હય
 અંદર એક તલવાર અઘોર ઢાલ રખી હય યહાંસે ત્રીન
 કોસકે કાસલેપર હજરત હુર (રહી)કી કબર હય જોકે એક

મેઢાનમે હય.

સરાએ અસવરીયા

કરખલાસે આઠ કોસપર હય. યહાં ચંદ આખાદી હય પહાડી મુકામ હય યહાં એકસરા હય. અરખ વ અજમકે ચંદ મકાન હયે ખાજી ચીજે મીલતી હયે શમે વગેરા લી મીલતી હય યહાં રાસ્તા ખોલકુલ આડાતેડા હય.

કારવાં સરાએ ખાંનતુજ્જર

સરાએ અસ વરીયાસે પાંચ કોસ પર હય યહાં ઇંડા, રોટી, દહીં, મુરઘી, વગેરા મીલ સકતી હય અચોર યહાંસે એક નહેરલી કરીખ હય. અકસર લોગ પહેલે કુફે જાતે હયે. અચોર વહાં મસજીદે અલીકી જયારત કરતે હયે. કુફેમે આખાદી ખિલકુલ નહિ હય. વેરાન વ વહેસ્ત ખરસ્તી હય. યહાંસે નજફ અશરફ ત્રીન કોસ હય. કુફેકા રાસ્તા કુરાત નદી કે કીનારે કીનારે ગયા હય. મસજીદેઅલી હજરત અલીકી ખનાઈ હુઈ હય. મસજીદમે પહેલે અહીં મુકામ મુસલ્મા હજરત આદમ વ નુહ (અ) કાથા. ઇસ મસજીદ કે સહેનમે એક ગાર હય ઉસકી નીસખત ખયાન કરતે હયે કે યહાંસે તુફાને નુહ શુર હુવા થા. કિયુ કે યહાં તાંનુર થા. અચોર હજરત નુહ કા કયામ યહી થા. યહાંપે હજરત ઇમામ હુસેન કા મદ્રસા એક બનીખ ખના હુવા હય. અચોર ઉસકે કરીખહી વોહ મુકામ હય જહાં ઇખને મુલજીમ મલુન ને હજરત અલીકો ખડાલતે નમાજમે

શહીદ કીએ થે. ઉસકે પાસ હજરત મુસલીમ કા મળર હય. અઓર ઉસકે પાસ હયહાદો ઇબને ઉરબા કી કબર હય. જીસને અપને મકાન મે હજરત મુસલીમ કો પોશીદા રખે થે અઓર આપ બી ઉનકે લીએ પોશીદા હુવાથા.

નજ્દ અશરફ.

ખાંનતુજ્જરસે પાંચ કાસ હય સ્વારી ખચ્ચર અમલદારી સુલતાને રૂમ, યેહ પહાડી મુકામ હય. છે હજર મકાનાત કી આબાદી હય. યહાં હજરત અલી (ક) કારોળ અઃઓર હજરત હુદ સાલેહ (અ) કી કબર યહીં હય. નજ્દ અશરફસે બારા ઘટે કે રાસ્તેપર એક બસ્તી અબ્દા નામ કી હય. વહાં હજરત જએહ શહીદ ઇબને હજરત ઇમામ જેનુલ આબદીન કા મળર હય. નજ્દસે ત્રીન કાસ કે કાસલે સે હજરત અલી કે રોજેકા સુનેરી ગુંબજ નજર આતા હય. શહેર બહોત સાફ અઓર પાકીળ હય. યહાં કુરાતન દીકે પાની કી નહેરે આઈ હએ. અલાવા ઇસ્કે પહાડી ચસ્મે બી હએ. યહાં અકસર શીયા લોગ આબાદ હએ. મગર વાલી સુલતાનકી તરફસે અઓર બાજે બાજે ઓહોદદાર સુન્ની હનીફી લોગ હએ. શહેરે નજ્દ કો પક્કા કિલ્લા હય.

હજરત અલી (ક) કા રોળ મુખારિક.

શહેરેકે ખીચમે હજરતઅલી (ક) કા રોળ હય. ઇસકી ઇમારત આલીશાન વ બાશોકત હય. અહાતા ચો તરફ ખીચા હુવા હય. ઉસકે ખીચમે રોળ હય. જીસપર સોનેકા

કામ કીયા હુવા હય. દસ કોસકે કાસલેપર સે નજર આતા હય. ખુરજ ઓર મીનારે કે આલે હીરસે સુનેરી હએં અંદર છત અઓર દીવારપર આઈને બંધી હય. અઓર હાંડી ઝુમરોસે આરા સસ્તા હય. રોજે કે પહેલુમે એક મસજીદ આલીશાન સુન્નીયોં કી હય. ઉસમે જુમાકી નમાજ હોતી હય. રોજે મુખારિકસે ચાર દિવારીતક જો જગા હય ઉસમે લોગ દુકાને લગાતે હએં. અઓર તરખી, નગીને વગેરાં બેચતે હએં રોજે કા દરવાજા બહોત બડા હય. મહેરાંબા લી સુનેરી હએં. દરવાજે કે દોનું જાનીબ દો મીનાર હય જુમમે ઘંટા લટકતા હય.

ગુલામહસેન શેખ અમદુલ કૈયુમ

હાઈવેર, જનરલ મરચન્ટ અને કંત્રાક્ટર
સ્વીલના ફેલ્ડીંગ તથા ઇમીરેલ્ડીંગ દરવાજા બનાવનાર

ધી બોમ્બે જનરલ આયરન એન્ડ વ્રાસ
ફેક્ટરીના માલેક

હેડ ઓફીસ
૧૫૭, અબ્દુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

ટેલીગ્રામ મેટલમાર્ટ
ટેલીફોન ૨૦૮.

મુનાબત બ દરગાહે કાઝીયુલ હાબત.

યા ઈલાહી અઝ તુફેલે મુસતુફા,
નુરે ઇમાંસે મેરા દીલકર સફા.
મઅરેફત તેરીકા દીલમે નેશ દે,
છોડું ઈસ દુનિયાકો ઇતના હોશ દે.
દર તેરા મએ છોડકર જાઉં કહાં,
રહમ કરમા અએ રહીમે ઇન્સો જાં.
જળ તલક છાંદા રહું શાદ રહું,
યાદમે તેરી ગુલે ખન્દાં રહું.
દમ છુ ટે ઉસદમ બહુકકે ચાર ચાર,
ખાતેમા બીલ ખએર હો પરવર દિગાર.
જળકે આવેં પુછને મુનકીર નકીર,
કલમે તૈયબહો લખ અએર દીલ પીઝીર.
જળ ઉઠે કળરોસે મુરદે યા ખુદા,
આસરા ઉસદમ હો તેરી જાતકા,
પુલ સીરાત ઉપરસે મએં અએ જુલમેનત,
પાર હો જાઉં બહુકકે પન જાતન,
આખે કૌસર અએર જન્નત હો નસીબ,
અઝ તુફેલે ગૌસુલ આઝમ યા મુજબ.
હોવે હકદારોકે હક મુજસે અદા,
દોસ્ત હો દીલશાદ સળ મેરે સદા,
તમ્મત બીલ ખએર ?

ગુજરાત, કાઠીઆવાડ અને પંરદેશમાં દીનપ્રતિદી
બહોળો ફેલાવો પામતું આખી દુનિયાની
ખબરો આપતું મુંબઇનું આગેવાન
ઘસ્લામી અઠવાડિક પેપર

ઈન્સાફ

દરેક શુકરવારે પ્રગટ થાય છે.

લવાજમ.

હિંદુસ્તાન	પોષ્ટ	સાથે	૫-૦-૦
„	બહાર	„	૬-૮-૦

ઘસ્લામપુરા મુંબઇ નાં ૪.

